

marineblad

nummer 7, november 2010, jaargang 120

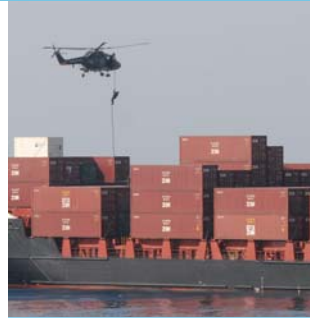
Uitgave van de Koninklijke Vereniging van Marineofficieren

- **Hr.Ms. Tromp versus de piraten**
- **Defensie en het regeerakkoord**
- **Waardevol waarnemen**

- 3 **COLUMN**
Voorzitter KVMO
- 4 **OPERATIES**
Hr.Ms. Tromp versus de piraten: de bevrijding van Ms Taipan
- 9 **ARBEIDSVORWAARDEN**
Defensie en het regeerakkoord
- 11 **REACTIES**
- 12 **KENNIS EN WETENSCHAP**
Waardevol waarnemen
- 16 **IN BEELD**
H.J. (Dick) Bosch LNTKOLMARNIS bd.
- 18 **TERUGBLIKKEN MET**
J.J. Leeflang
- 20 **KENNIS EN WETENSCHAP**
Defensie in de strijd tegen PTSS
- 23 **COLUMN**
Ko Colijn
- 24 **HISTORIE**
De Marine Machinisten Club
- 28 **DE MARINEFAMILIE**
Familie Dalinghaus
- 31 **BOEKEN**
- 33 **REUNIES**
- 33 **CARTOON**
- 34 **KVMO ZAKEN**

Hr.Ms. Tromp versus de piraten: de bevrijding van Ms Taipan

4

Defensie en het regeerakkoord

9

Waardevol waarnemen

12

Defensie in de strijd tegen PTSS

20

De Marine Machinisten Club

24

KVMO

ISSN: 0025-3340

Hoofdreductie:
KLTZA R.C. Hunnebo
KLTZ b.d. mr O.W. Borgeld, a.i.

Eindredactie
KLTZ b.d. mr O.W. Borgeld, a.i.

Artikelencommissie
LTZT 1 F.G. Marx M.Sc., LTZE 2OC dr.ir. W.L. van Norden, LTZ2OC drs. R.M. de Ruiter, KTZ b.d. L.J.M. Smit, LNTKOLMARNs drs. A.J.E. Wagemaker MA, KLTZA mr. H. Broekhuizen.

Medewerkers:
Mw. drs. Z. Borgeld-Guman, LNTKOLMARNs b.d. H.J. Bosch bc, prof.dr. J. Colijn, KLTZT H. Boomstra (cartoon) AVDD (foto's, tenzij anders vermeld)

Adres redactie
Wassenaarseweg 2
2596 CH Den Haag
Tel. 070-383 95 04
marineblad@kvmo.nl
www.kvmo.nl

Vormgeving
Frank de Wit
Tel. 038-455 17 54

Drukwerk
EposPress
Postbus 1070
8001 BB Zwolle

Advertenties
070-383 95 04

Abonnementsprij
Voor leden van de KVMO is het Marineblad gratis
Niet-leden betalen € 49,50 (NL) of € 69,50 (buitenland) per jaar

Copyright Marineblad
Overname van artikelen is enkel toegestaan na schriftelijke toestemming van de redactie en onder uitdrukkelijke vermelding van de bron. Artikelen in het Marineblad vertolken niet noodzakelijk de visie van het hoofdbestuur van de Koninklijke Vereniging van Marineofficieren of van de redactie. De inhoud van artikelen blijft geheel voor verantwoording van de auteur(s). De wijze van aanleveren van artikelen is in te zien op www.kvmo.nl/marineblad.

Adreswijziging
Zo tijdig mogelijk schriftelijk doorgeven aan:
Secretariaat KVMO
Antwoordnummer 93244
2509 WB Den Haag
(geen postzegel nodig)
of secretariaat@kvmo.nl

Foto Cover:
Richtoefening tijdens de platvoetwacht (AVDD)

Nieuw

Het Marineblad heeft na 120 jaar een nieuwe drukker moeten zoeken. De Thieme Groep is via een aaneenschakeling van overnames, die begon bij de eerste drukker van de *Verslagen van de Vereniging ter behandeling van op de zeemacht betrekking hebbende onderwerpen*, C. de Boer jr. in Den Helder, altijd de huisdrukker geweest. De Thieme groep is helaas failliet gegaan en het voorliggende Marineblad is gedrukt door Epos Press uit Zwolle.

Maar dat is natuurlijk niet het belangrijkste nieuws. Er is een nieuw kabinet Rutte-Verhagen en er is een nieuwe minister van Defensie, drs. Hans Hillen, die het overigens zonder staatssecretaris moet stellen. De nieuwe minister van Defensie wil het belang van een goede krijgsmacht onder de aandacht van het Nederlandse publiek brengen. Dat is een streven waarin de KVMO als partner kan en wil optreden.

Niet nieuw is dat er wordt bezuinigd op Defensie, want er wordt al decennialang gesneden in Defensie. Maar dit keer zijn de bezuinigingen wederom erg fors: er moeten honderden miljoenen worden gevonden. Eigenlijk is weer een nieuwe zoektocht naar een nieuw evenwicht gestart. Een nieuw evenwicht tussen de euro's die Nederland wil besteden aan een voor haar taak berekende krijgsmacht, de ambities die Nederland heeft en de taken die de krijgsmacht moet uitvoeren om die ambities in te vullen. Een precair proces.

De eerste bezuinigingen, de 200 miljoen euro voor 2011, raken ook onze Koninklijke Marine. In de eerste plaats de instroombeperking van nieuw personeel. De vullingslijnen waren bij de Marine al laag; deze zullen door de beperkte instroom wederom dalen. Maar ook het uitstellen van de verwerving van communicatieapparatuur voor het Korps mariniers en het uitstel van de investeringen in het *Joint Support Ship* raken de Marine. Daarmee is het leed nog niet geleden, want de komende jaren moet er echt worden gesneden om de opgedragen bezuinigingen te realiseren.

Maar de Koninklijke Marine heeft een goed verhaal! De Marinestudie uit 2005 is nog in volle uitvoering. De Maritieme Visie 2030 en het Eindrapport Verkenningen, 'Houvast voor de krijgsmacht van de toekomst' bieden realistische aanknopingspunten voor de toekomst van de zeemacht. Het regeerakkoord van het kabinet Rutte-Verhagen geeft aan dat de nieuwe regering taken ziet weggelegd voor de Marine, namelijk in de strijd tegen drugs, terrorisme, illegale immigratie en piraterij. Ook het onopgemerkt verzamelen van inlichtingen, bijvoorbeeld door onderzeeboten, ter ondersteuning van de strijd tegen terroristen of piraten is van groot (inter)nationaal belang. Dat alles naast de nationale taken op het gebied van mijnenbestrijding op de Noordzee, bestrijding terrorisme, duikmedische ondersteuning, OSRD-taken en de explosievenopruimingsdienst. Een bijzondere nationale taak is veiligheidspartner van de politie: bij de vorming van gecombineerde teams van de politie en andere diensten zal de krijgsmacht vaker worden ingezet. Een ontwikkeling die het draagvlak voor de krijgsmacht wellicht kan versterken, maar ook risico's inhoudt, wanneer militairen bij risicovolle evenementen tegen de Nederlandse bevolking worden ingezet.

Dit nieuwe Marineblad biedt opnieuw veel lezenswaardige artikelen, waaronder het verslag van de commandant van Hr.Ms. Tromp, KTZ Hans Lodder, over de bevrijding van het MS Taipan. Een betere onderbouwing voor minister Hillen voor het bestaansrecht van een sterke Koninklijke Marine in al haar facetten kan ik niet verzinnen.

Ik wens u veel leesplezier

Hr.Ms. Tromp versus de piraten:

Van 17 februari tot en met 17 april nam Hr.Ms. Tromp (hierna de Tromp) deel aan de EU operatie Atalanta in de wateren rond Somalië. In totaal werden door de Tromp in die twee maanden 83 piraten gestopt, waarvan 10 gevangen zijn genomen, 13 aanvalsskiffs, 1 moederskiff vernietigd en één gekaapt schip bevrijd. Deze bevrijdingsactie was een unicum in de hedendaagse geschiedenis van de Koninklijke Marine. Deze actie heeft wereldwijd aandacht getrokken. In dit artikel wil ik u kort verslag doen hoe ik als commandant van de Tromp 5 april 2010, de dag van de bevrijding van MS Taipan door de Tromp, heb beleefd.

MS Taipan is overvallen en ligt stil

Na twee zeer succesvolle weken voorafgaande aan 5 april, waarin door de Tromp in het Somalische Bassin al 73 piraten waren gestopt en 11 aanvalsskiffs en een moederskiff waren vernietigd, had de Commandant van de EU-Taakgroep (EU-CTF) de Tromp de opdracht gegeven om Oost van de IRTC¹, ongeveer 600 nm uit de kust van Somalië, te gaan zoeken naar de gekaapte dhow Hud Hud. Deze zou door Somalische piraten gebruikt kunnen worden als moederschip, in plaats van de veel gebruikte *whalers*, om vandaar af aanvallen met aanvalsskiffs op koopvaardijsschepen uit te voeren. Voor deze zoekactie kreeg de Tromp gedurende een aantal uren per dag steun van een Maritiem Patrouille Vliegtuig (MPA).

Op 5 april liep ik vlak voor de lunch nog even de commandocentrale in om te kijken hoe de zoektocht ging en een update te krijgen wanneer de MPA, die al de hele ochtend *on station* was, ons ging verlaten. Die ochtend hadden wij een Duitse, voormalig Nederlandse, Orion tot onze beschikking. Deze MPA's beschikken naast een uitstekend getrainde bemanning over zeer geavanceerde waarnemingsapparatuur. Terwijl ik de commandocentrale binnenstapte kwam van de MPA de melding binnen dat hij een VHF² noodoproep had ontvangen van een schip dat meldde onder aanval te zijn van piraten. Ik heb direct daarop de positie van de aanval laten opvragen, deze was een kleine 50 nm oost van de Tromp. Tevens werd duidelijk dat het om het MS Taipan ging.

Op zo'n moment beginnen allerlei acties als vanzelf te lopen. De UKMTO³ meldde een telefoon gesprek met de kapitein van de Taipan, waarin deze aangaf onder aanval te zijn van piraten. Via de *Mercury chat*, een op internet draaiende afgeschermd chat site voor antipiraterij ope-

MS Taipan wordt aangevallen

de bevrijding van Ms Taipan

raties in de Golf van Aden, gaf mijn Commando Centrale officier (CCO) aan de EU-CTF door dat wij deze oproep hadden gekregen en voornemens waren assistentie te verlenen om de poging tot piraterij te verijdelen. De *Air Controller* van de Tromp gaf de MPA opdracht de Taipan te naderen en ons op de hoogte te houden van de bijzonderheden van de aanval en contact op te nemen met de gezagvoerder van de Taipan voor details. De assistent CCO had op internet via een daartoe ingerichte website alle bekende details van het MS Taipan opgezocht en foto's van het internet gedownload.

Aangezien de MPA uitstekend kan waarnemen wat er gebeurt maar niets tegen de piratenactie zelf kan doen, had ik direct opdracht gegeven onze Lynx helikopter af te vliegen. Elf minuten nadat ik de melding had gekregen dat de Taipan werd aangevallen was hing de Lynx van de Tromp in de lucht. Ik had deze de opdracht meegegeven zich zo spoedig mogelijk naar de positie van de Taipan te begeven en daar, met inachtneming van de operationele richtlijnen, met alle beschikbare middelen de poging tot kaping te verhinderen.

de MPA's beschikken naast een uitstekend getrainde bemanning over zeer geavanceerde waarnemingsapparatuur

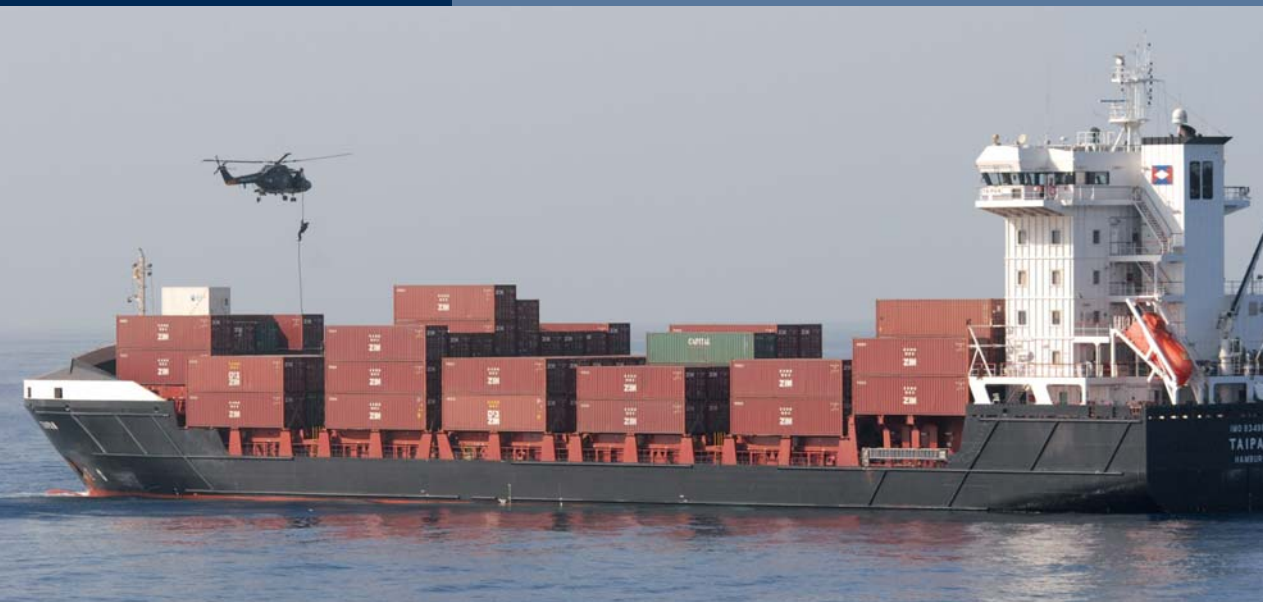
De MPA meldde ondertussen dat het MS Taipan nog steeds werd aangevallen, maar dat zich nog geen piraten aan boord bevonden en dat de Taipan met hoge vaart wegvoer. Mijn officier van de wacht op de brug had inmiddels, na mijn toestemming, de Technische Centrale opdracht gegeven de hoofdvaart gasturbines op te starten zodat de Tromp met maximale vaart richting de Taipan kon opstomen. Op dat moment kwam van de EU CTF de mededeling binnen dat deze poging tot piraterij zich voordeed buiten het operatiegebied zoals vastgelegd door de EU en dat ik daarom niet geoorloofd was actie onder de EU vlag te ondernemen. Los van het feit dat ik al acties had ondernomen, trof deze opdracht mij diep in mijn zeemanshart. Op een kleine afstand van mij, toen nog geen 40 nm, werden medezeelieden bedreigd door een stel niets ontziende zwaar bewapende misdadigers en ik zou niets mogen doen. Terwijl ik juist alle middelen ter beschikking had en de enige in de buurt was om hen te helpen. Direct na het ontvangen van deze melding heb ik mijn Hoofd Operationele Dienst (HOD) contact laten opnemen met het Defensie Operationeel Centrum in Den Haag om toestemming te vragen niet meer onder EU maar weer onder nationaal commando te mogen opereren en onder de Nederlandse vlag verdere operaties ter ondersteuning van de Taipan uit te mogen voeren. Die toestemming kwam bijzonder snel.

Een kleine 10 minuten nadat de Lynx richting de Taipan was afgevlogen, kwam van de MPA de melding dat deze twee piraten aan boord zag klimmen. Ongeveer tegelijkertijd kreeg ik via UKMTO door dat de bemanning van de Taipan zich had teruggetrokken in een zogenaamde *Safe Room*. Toen even later de Lynx van de Tromp bij de Taipan aankwam, waren net de piraten uit de skiffs aan boord geklommen en kon de kaping niet meer worden tegengehouden. Die melding gaf mij een ontzettend gevoel van falen. We waren zo dichtbij! Uit gesprekken, die ik had gevoerd tijdens ons havenbezoek aan Mombassa met een inmiddels weer vrijgelaten gezagvoerder van een eerder gekaapt schip, wist ik hoe beroerd en onzeker de bemanning van de Taipan zich nu moest voelen en zich waarschijnlijk ook nog een lange tijd zou gaan voelen.

Op dat moment meldden zowel de Lynx als de MPA dat zij alleen kapers, waarvan enkele met machinegeweren, en geen bemanning zagen en dat het schip volledig stil lag in het water. Dat gaf hoop! Een standaard patroon van de piraten is om zodra zij de bemanning in gijzeling hebben en er zich marine-eenheden vertonen, de bemanning onder schot buiten te zetten. Dat gebeurde nu niet. In een zeer kort één-tweetje met mijn HOD kwamen we tot de conclusie dat we een mogelijkheid hadden om de verdere kaping van de Taipan alsnog te verijdelen. Samen met mijn Eerste Officier, HOD, Commandant van de Unit Interventie Marniers (C-UIIM) aan boord en de inmiddels weer opgelande vluchtcommandant van de Lynx beschouwden we de mogelijkheid om een interventie op de Taipan uit te voeren. Een snelle analyse van de toestand maakte duidelijk dat die mogelijkheid aanwezig was. Het beeld dat ik op dat moment had is dat:

- het schip volledig stil in het water ligt, alle radars draaien niet meer. Vermoedelijk heeft de bemanning alle voorstuwing en elektriciteitsvoorziening afgezet;
- de bemanning zit vooralsnog veilig in de *Safe Room* en de piraten hebben die nog niet gevonden;
- mijn voor deze operatie aan boord geplaatste Unit Interventie Mariniers is getraind in het uitvoeren van dit soort interventies;
- de Lynxbemanning heeft getraind in het zogenaamde *fast ropen* (mariniers met behulp van een end snel laten afdalen op een doelschip);
- daarbij weet ik uit mijn ontmoetingen met de voorgaande 73 piraten dat dit zwaar bewapende misdadigers zijn maar geen getrainde extremisten. Bij elke actie met een marine-eenheid hadden piraten tot nu toe direct ingebonden.

Al deze zaken maakten dat ik besloot aan Nederland toestemming te gaan vragen om een interventie op de Taipan uit te voeren om er voor te zorgen dat de piraten de Taipan niet geheel in handen konden krijgen. Wetende dat het verkrijgen van die toestemming enige tijd zou gaan duren, gaf dat mijn team en mij tijd om het →

interventieplan verder op te stellen en te analyseren. Ondertussen probeerden we ook via de satelliettelefoon contact te krijgen met de bemanning van de Taipan, om meer gegevens te verzamelen over de piraten en hen te vertellen dat we een interventie wilden gaan plegen. Helaas tevergeefs. Na later bleek, had de bemanning van de Taipan in hun haast om het de piraten moeilijk te maken het schip over te nemen, wel erg rigoureuus de spanning afgezet. Daarmee was ook de stroom voor de satelliettelefoon niet meer beschikbaar.

Inmiddels werd het plan voor de interventie verder gemaakt. Al snel was duidelijk dat de interventie alleen met behulp van de Lynx kon worden uitgevoerd. Naast operationele redenen was dit mede het geval omdat de Taipan zeer goede antipiraterij maatregelen had genomen, waaronder prikkeldraad rondom het gehele schip. Aan de hand van de foto's van het internet en de foto's die de Lynx helikopter van de Taipan had gemaakt, stelden de C-UIM, de vluchtcommandant en ik een geschikte landingsplaats voor de mariniers vast.

Ruim voordat de Tromp bij de Taipan aankwam was het schip in de hoogste staat van gereedheid gebracht. Alle mitrailleursposten buiten werden bezet, de gehele *battle damage repair* organisatie en de medische actie dienst stonden gereed voor eventuele calamiteiten, beide snelle motorboten, de RHIBs, hingen bewapend gereed voor gebruik, kortom alle 190 mannen en vrouwen van de Tromp stonden in gevechtstenu op post.

Iets meer dan twee uur na de initiële oproep van de Taipan kwam de Tromp aan bij de Taipan. Eenmaal daar aangekomen gaf ik opdracht om enkele rondjes rond de Taipan te varen, daarbij ruim buiten de effectieve schootsafstand van eventuele RPG's van de piraten te blijven. Deze rondjes gebruikte ik om samen met de C-UIM en de vluchtcommandant een beter beeld van de situatie te krijgen en om de piraten op de Taipan zowel via de VHF als via de aan boord geplaatste *Long Range Audio Device* (LRAD), een soort super luidspreker, in de Engelse

UIM daalt door middel van fast rope af op MS Taipan

en Somalische taal duidelijk te maken zich over te geven. Tevens hoopte ik dat de bemanning van de Taipan de oproepen via de LRAD ook zou horen zodat zij wisten dat de Koninklijke Marine aanwezig was en zij zo lang als mogelijk in de *Safe Room* zouden blijven. Hoe lang de bemanning van de Taipan het in de *Safe Room* kon uithouden was een onzekerheid, die ik moeilijk kon schatten. Ik wist wel dat alle elektriciteit afstond en er dus geen airco of ventilatie was en eventueel aanwezige noodverlichting heeft ook een beperkte levensduur. Daarbij waren de piraten duidelijk nog op zoek naar de bemanning. Hoeveel tijd ik nog had voordat een gijzelsituatie ontstond was een grote vraag, maar dat de tijd drong was duidelijk.

De mariniers hadden zich inmiddels volledig gekleed in gevechtstenu en de Lynx stond gereed op de spot aan dek. Ik heb daarop alle mariniers en de vluchteenheden individueel gevraagd of zij dachten dat we deze interventie konden uitvoeren, om zeker te stellen dat iedereen van het team, dat de actie moest uitvoeren, er volledig van overtuigd was dat we succesvol zouden zijn. Na van allen een zeer duidelijk 'ja' te hebben ontvangen, was de Tromp geheel gereed voor het uitvoeren van de interventie. Vlak hierna kwam het telefoontje vanuit Den Haag. Indien ik het als commandant mogelijk achtte de interventie binnen de gestelde operationele richtlijnen succesvol uit te voeren, kreeg ik toestemming om de operatie te starten.

Het plan voor de interventie was om de mariniers met de Lynx via de *fast rope* methode voorop het schip af te zetten. De containers op de Taipan boden een geschikte enigszins beschutte afdaalplaats hiervoor. Duidelijk was dat het meest cruciale en gevaarlijkste moment van de interventie het moment zou zijn dat de Lynx boven dek stil moest hangen om de mariniers af te

zetten. Om dit risico te minimaliseren had ik er voor gekozen met de Tromp zo lang mogelijk een varende barrière te vormen tussen de Taipan en de Lynx. De Tromp zou na afvliegen van de Lynx hard op de Taipan afvaren, zodat de Lynx aan de andere zijde de nadering kon doen. De brug van de Taipan was in onze ogen de enige plaats waarvandaan op de landingsplaats en de Lynx gevuurd kon worden en dat moest ten allen tijde worden voorkomen. Daarbij kwam het feit dat ik de kaping wilde voorkomen maar tegelijkertijd de Taipan zo min mogelijk wilde beschadigen en dus alleen benodigd vuur wilde geven. Na een laatste briefing met de mariniers en de vlucht eenheid ben ik van de Commando Centrale naar de brug gegaan om daarvandaan de actie te leiden. Afgesproken was dat vanaf de 'go' van mij aan de C-UIM wij vanaf de Tromp radiostilte zouden houden, zodat de mariniers hun werk kon uitvoeren.

Om ongeveer 15.40 lokale tijd gaf ik groen licht aan de Lynx om af te vliegen voor het uitvoeren van de interventie. Direct na het afvliegen draaide de Tromp met volle vaart in op de Taipan. Alle wapenposten waren gereed om dekkend vuur te geven voor de nadering van de helikopter. Nagenoeg direct na het indraaien openden de piraten het vuur op de Tromp, dit werd direct beantwoord door de Tromp. Daarbij nam de .50-mitrailleur de brug uitstekend onder vuur. Op het zelfde moment gaf ik de finale 'go' voor het uitvoeren van de actie en de Lynx kon zijn nadering maken⁴. Zodra het kon nam de MAG-schutter van de Lynx het vuren op de brug over, zodat de mariniers veilig konden afdalen. De vliegster manoeuvreerde de Lynx snel en perfect boven het dek van de Taipan, het end van de *fast rope* werd uitgeworpen door de sensor operator achterin terwijl vanuit de MAG het vuren op de brug doorging. Het team mariniers daalde razendsnel af. Eenmaal geland op de containers gaven de mariniers daarvandaan eveneens dekkend vuur af op de brug. De Lynx wierp het *fast rope* end af om zo snel mogelijk weg te kunnen vliegen uit de kwetsbare positie boven dek. Zij vloog daarop naar de andere zijde van de Taipan om daarvandaan zicht te hebben op eventuele bewegingen van de piraten. De C-UIM meldde kort dat iedereen

De brug van MS Taipan na de actie

aan boord was, dat er één marinier gewond was maar dat deze door kon met de actie. Vanaf dat moment raakten we op de brug van de Tromp het zicht op de mariniers kwijt. Nu begon voor mij persoonlijk een aantal zenuwslopende minuten op de brug in zeer gespannen afwachting van meldingen van de C-UIM. Wat voor verwonding heeft de marinier, waardoor komt dat, zijn we iets vergeten, kunnen we nog meer doen, gonsde door mijn hoofd. Iedereen op de brug speurde met elke beschikbare kijker de Taipan af. Na enige tijd zagen we de mariniers op een van de onderste dekken van de Taipan bij een van de ramen. Als snel zagen we dat zij daardoor piraten aanhielden. Op dat moment zagen we ook twee piraten die met hun handen omhoog uit de brug kwamen en als verdoofd rondliepen, enkele trappen afdaalden en weer naar de brug gingen. Even later stonden mariniers onder de trappen en droegen de piraten op de brug op naar

wat voor verwonding heeft de marinier, waardoor komt dat, zijn we iets vergeten, kunnen we nog meer doen, gonsde door mijn hoofd

beneden te komen, dat deden zij één voor één met de handen omhoog. Daarna melde C-UIM zich weer, '10 piraten aangehouden, volgens de piraten waren er ook 10 aan boord' en de mariniers zullen het schip verder gaan doorzoeken en veilig stellen. Om 16.20 lokale tijd gaf de C-UIM mij 'ship secure' door en gaf tevens aan dat een grote hoeveelheid wapens gevonden waren. Nu moest de bemanning van de Taipan nog worden gevonden.

Mijn eerste prioriteit op dat moment was de gewonde marinier zo snel mogelijk aan boord van de Tromp te krijgen en medische assistentie te verlenen. Een van de gereedhangende RHIBs werd hiervoor met de arts aan boord naar de Taipan gestuurd. Na een kort onderzoek ter plaatse is de marinier terug aan boord van de Tromp gekomen en in de ziekenboeg opgenomen. De arts heeft contact gelegd met Nederland voor overleg en snel was

Raketwerper op de brug

De Tromp stopt twee skiffs

foto AVDD

duidelijk dat er geen acute hulp nodig was, wel moest de marinier snel aan wal gebracht worden.

Al voor de interventie was er contact geweest tussen mijn HOD en de rederij van de Taipan. Daarbij had de rederij ons aangegeven waar de *Safe Room* zich bevond en tevens enkele persoonlijke details van de gezagvoerder doorgegeven om hem te kunnen overtuigen dat wij 'goed volk' waren. De *Safe Room* was daarom snel gevonden, maar daarmee waren we er nog niet. Doordat de elektriciteit was uitgezet en de dikke stalen deuren van de *Safe Room* konden we op geen enkele wijze contact maken met de bemanning.

Terwijl werd geprobeerd de bemanning duidelijk te maken dat zij naar buiten konden komen, werd aan boord van de Tromp de detaineerol gereed gemaakt: een team van de bemanning, dat door de Koninklijke Marechaussee was opgeleid in de behandeling van gevangenen, dat de aangehouden piraten aan boord zou gaan nemen. Eén voor een zijn de piraten door leden van dit team aan boord gehaald. Eenmaal aan boord werden zij aan een standaard protocol onderworpen alvorens zij naar de hangaar, die als tijdelijk verblijfplaats was ingericht, konden worden afgevoerd. Dit protocol bevat onder andere een medische keuring. Niet één van de piraten had een verwonding aan de actie opgelopen. Het heeft wel enige tijd geduurd voordat de bemanning van de Taipan uit de *Safe Room* durfde te komen. Daarna werd met assistentie van technisch personeel van de Tromp de Taipan weer vaarklaar gemaakt. De schade aan de brug was niet van dien aard dat de Taipan niet zelf-

standig kon verder varen. Wel had het door de eigen bemanning snel afzetten van de voortstuwing er toe geleid dat het weer starten van de hoofdmotoren erg moeilijk bleek. Daar waar de scheepswerktuigkundigen van de Taipan na twee uur proberen niet in staat bleken dit euvel te verhelpen, brachten technisch specialisten van de Tromp binnen enkele minuten de hoofdmotoren weer aan de praat. Rond 02.00 lokale tijd kon de Taipan haar vaart vervolgen en de Tromp ging volle kracht richting Oman om de gewonde marinier af te zetten. Terwijl de felicitaties van eerst de rederij en later letterlijk van over de hele wereld binnenstroonden, begon voor mij het papierwerk. Een van de felicitaties was wel heel bijzonder: de vader van een van de Duitse opvarenden van de Taipan bleek een Duitse militair. Deze stuurde via via een zeer persoonlijk bedankje voor het bevrijden van zijn zoon door zijn Nederlandse collegae. ←

KTZ Hans Lodder is momenteel Hoofd van de Afdeling Marine Behoeften bij de Defensiestaf. Hij was van januari 2008 tot juli 2010 commandant van Hr.Ms. Tromp.

Noten

- ¹ IRTC = *International Recommended Transit Corridor*, de corridor in de Golf van Aden die door de marines beschermd wordt.
- ² VHF kanaal 16 is het internationale maritieme nood en veiligheidskanaal. Door zijn hogere positie heeft een MPA een veel groter bereik dan een schip.
- ³ *The UK Maritime Trade Operations (UKMTO) office in Dubai acts as the primary point of contact for merchant vessels and liaison with military forces in the region.*
- ⁴ Op de defensie-site van *you-tube* staat hiervan een prachtige film.

Defensie en het regeerakkoord

In de diverse media heeft u kennis kunnen nemen van de reactie van de gezamenlijke officierenverenigingen (GOV) op het regeerakkoord.

De GOV geven hierin aan teleurgesteld te zijn dat de beoogde regeringspartijen hun verkiezingsbeloften niet waarmaken om, met het eindrapport Verkenningen in de hand, Defensie sterker te maken of slechts beperkt aan te slaan. Zo onderkennen de GOV een totaal van bijna 1 miljard aan bezuinigingen voor Defensie:

1. het nieuwe kabinet stelt te kiezen voor de instandhouding van een veelzijdig inzetbare krijgsmacht, maar dan wel in de 'min-variant', zoals aangegeven in het eindrapport Verkenningen;
2. 'aanvullende korting' op het ambtenarenapparaat met als gevolg 2.500 minder ambtenaren bij Defensie (kerndepartement, agentschappen en MIVD);
3. een jarenlange nullijn voor de loonontwikkeling.

In dit artikel neem ik u mee in een diepere beschouwing van de bovengenoemde bezuinigingen, waar deze direct raken aan het personeel en de arbeidsvoorwaarden.

Minder ambtenaren bij Defensie

Het regeerakkoord lezende staat er nergens verwoord dat Defensie dient in te krimpen, waardoor er uiteindelijk minder arbeidsplaatsen binnen de defensieorganisatie zullen zijn. Wie tussen de regels doorleest en de bijlagen bij het regeerakkoord beschouwt komt echter tot een schrikbarende conclusie.

De bijlagen leren dat het nieuwe kabinet kiest voor de instandhouding van een veelzijdig inzetbare krijgsmacht, maar dan wel in de 'min-variant', zoals aangegeven in het eindrapport Verkenningen. Deze 'min-variant' gaat uit van een verlies van 4.000-4.500 arbeidsplaatsen. Dit verlies aan arbeidsplaatsen wordt o.a. veroorzaakt door het reduceren van de staven, het opheffen van de

marinierscompagnie op Aruba en het afstoten van twee Ocean Patrol Vessels (OPVs), vier mijnenjagers en een bevoorradingschip.

Naast deze reductie is er in de bijlagen sprake van een 'aanvullende korting' op het ambtenarenapparaat, waarvan Defensie in totaal € 125 miljoen dient op te hoesten. De rekenmethode van Defensie hanterende (middensom à € 50.000,-) betreft het hier een reductie van 2.500 arbeidsplaatsen. Het totale verlies aan arbeidsplaatsen bedraagt in dit geval dus 7.000.

Wrang hierbij is te moeten constateren dat het merendeel van deze arbeidsplaatsen pas aan het einde van de regeerperiode zullen komen te vervallen. Wrang: omdat een defensiemedewerker, die wordt ontslagen in het kader van een reorganisatie, recht heeft op de maatregelen, zoals overeengekomen tussen Defensie en de Samenwerkende Centrales van Overheidspersoneel, sector Defensie, die zijn vastgelegd in het Sociaal Beleidskader (SBK). Het huidige SBK, waarin goede, maar dure, maatregelen staan opgenomen, loopt echter tot en met 31 december 2012. Slechts halverwege de regeerperiode van het huidige kabinet. Of er voor de periode na 31 december 2012 een nieuw SBK met daarin dezelfde, dure, maatregelen zal kunnen worden overeengekomen is, gezien de financiële problemen binnen Defensie, nog maar zeer de vraag.

Een jarenlange nullijn voor de loonontwikkeling.

Onderstaande column, ontvangen op de redactie van de KVMO / FVNO | MHB, beschrijft in niet mis te verstane

bewoordingen de gevolgen van de loonontwikkeling vanaf 2009 tot 2015, inclusief de nu aangekondigde jarenlange nullijn, op de koopkracht van de militair.

In deze column wordt wel tevens een voorschot genomen op de bezuinigingsvoorstellen op de arbeidsvoorwaarden van de militair, zoals deze zijn gedaan in het rapport Brede Heroverwegingen. →

STEL... dat de doorrekeningen van het regeerakkoord, door het CBS, uitkomen.

Volgens het CBS gaat iedereen er tot en met 2015 0,25%-punt per jaar in koopkracht op achteruit. Dit houdt in dat iedereen in 2015 een koopkrachtverlies kent van 4,25% ten opzichte van 2010. Iedereen? Nee, niet iedereen.

Voor een klein groepje overheidspersoneel gaat dit niet op. Het is dit overheidspersoneel dat ervoor zorgt dat 24 uur per dag in weer en wind doodzieke patiënten van Waddeneilanden, boorplatformen en schepen in de Noordzee worden gehaald en naar een ziekenhuis worden gebracht. Het is dit overheidspersoneel dat bij een watersnood juist het bedreigde gebied ingaat om te helpen met de evacuatie, dat nooddijken bouwt om huizen te beschermen, dat de bewaking op zich neemt om te voorkomen dat plunderslaars hun slag slaan. Het is dit overheidspersoneel dat de politie, met infrarood apparatuur onder vliegtuigen, helpt zoeken naar vermiste personen. Het is dit overheidspersoneel dat 24 uur per dag, op land en op zee, oude en 'nieuwe' bommen onschadelijk maakt. Het is dit overheidspersoneel dat met helikopters, maar ook met scheppen en brandbezems de brandweer helpt om heide en duinbranden te bedwingen. Het is dit overheidspersoneel dat uit naam van de overheid, ten behoeve van de belangen van het Koninkrijk, met gevaar voor eigen leven, hulp verleent ver weg van huis en haard. U heeft het ondertussen wel begrepen, het gaat hier om de 48.000 Nederlandse militairen.

Het zijn deze militairen die door 60% van het Nederlandse volk worden gewaardeerd voor hun werk. Het zijn deze militairen die van hun werkgever, de minister van Defensie, te horen krijgen dat Nederland trots moet zijn op zijn militairen, dat er erkenning en

waardering is voor hetgeen zij hebben gedaan en nog dagelijks doen. Maar het zijn ook deze militairen die in 2015 aankijken tegen een koopkrachtverlies van 19,0% tot 28,1% t.o.v. 2009!

Want die 0,25%-punt koopkrachtverlies per jaar die het CBS heeft berekend gaat wel uit van een jaarlijkse loonsverhoging van 2,50%. Een loonsverhoging die de militair, als overheidsmedewerker, niet ontvangt. Die 0,25%-punt koopkrachtverlies per jaar vangt aan in 2011, maar de militair heeft reeds in 2009 ingestemd met een beperkte loonsverhoging omdat de kredietcrisis was losgebroken en deze militair zich loyaal toonde. Deze militair heeft nota bene in 2010, als enige overheidsmedewerker, helemaal geen loonsverhoging gehad. Daarmee heeft deze militair voor aanvang van het regeerakkoord al een achterstand van 1,75%! Een achterstand die per jaar met gemiddeld 3,25%-punt toeneemt. Als dan ook de werkgever nog een salarisverlaging wil doorvoeren van gemiddeld 8% dan begrijpt u dat het CBS er voor wat betreft de Nederlandse militair toch enigszins naast zit.

Als je dan als militair dan ook nog een gezin met jonge kinderen hebt word je daarnaast ook nog eens getroffen door de hogere kosten van kinderopvang, terwijl je zelf (weer) op missie mag. Want als militair met jonge kinderen zit je veelal in de categorie die het zwaarst belast wordt met missies, zoals de Staatssecretaris wist te vertellen aan de Tweede Kamer.

Erkenning en waardering, begrijpt u het nog?

Navraag leert dat de volgende tabel ten grondslag ligt aan deze column.

De nominale nullijn voor 2011 t/m 2015
(Koopkrachtontwikkeling van 2009 t/m 2015)
(Defensiemedewerkers)

Jaar	Contractloon	koopkrachtontwikkeling (per jaar)		Totaal effect op koopkracht (t.o.v. 2009)	
		2-verdieners/ 1-verdiener (>350% wml)	1-verdiener2-verdieners/ (<350% wml)	1-verdiener	1-verdiener (>350% wml) (<350% wml)
2009	100%				
2010	0,00%	-1,50%	-1,75%	98,50%	98,25%
2011	0,00%	-2,75%	-3,75%	95,79%	94,57%
2011	0,00%	-2,75%	-3,75%	93,16%	91,02%
2013	0,00%	-2,75%	-3,75%	90,60%	87,61%
2014	0,00%	-2,75%	-3,75%	88,10%	84,32%
2015	0,00%	-2,75%	-3,75%	85,68%	81,16%

(NB.1. Hierbij is geen rekening gehouden met eventuele jaarlijkse periodieken)

(NB.2. Wettelijk minimum loon (wml) 2009: € 18.125,-. >350% wml: > € 63.500,-)

Uit deze tabel blijkt dat de defensiemedewerker (militair én burger) een koopkrachtverlies kent van 14,32% tot 18,84%.

Het verschil met de genoemde percentages in de column (19,0% en 28,1%) wordt veroorzaakt door het voorstel uit het Rapport Brede Heroverwegingen om de VEB-toelage af te schaffen.

Het afschaffen van de VEB-toelage is echter niet het enige voorstel dat is gedaan, waar het gaat om de arbeidsvoorwaarden van de militair. In het Rapport wordt ook genoemd: het schrappen van het bij bevordering meeneemen van anciënniteit naar de nieuwe rang (max-max principe); het schrappen van de FLEX-regeling; het afschaffen van enige arbeidsmarkt gerelateerde toelagen (o.a. vliegtolage) en het toepassen van de burger schaalindeling op de militaire rangindeling. Aangezien de burgerschalen een (veel) lagere vergoeding kennen bij gelijke inschaling dan de militaire bezoldigingsschalen is het dit laatste voorstel dat het overgrote deel van de militairen, het personeel ingedeeld bij de Koninklijke Marine voorop, het hardst zal gaan treffen indien door Defensie gekozen wordt om deze voorstellen daadwerkelijk ten uitvoer te brengen. In dat geval blijft het dus niet bij een koopkrachtverlies van 19,0% en 28,1%.

Het Rapport Brede Heroverwegingen stelt echter terecht dat aanpassingen van de arbeidsvoorwaarden zonder overeenstemming met de Centrales van Overheids-personeel niet kunnen worden doorgevoerd.

Hierbij dient wel een aantekening geplaatst te worden. Ook dit uitgangspunt staat voor het huidige kabinet ter discussie. In het regeerakkoord staat namelijk opgenomen 'Mocht geen overeenstemming met de bonden worden bereikt over een nominale nullijn, dan vindt een wetswijziging plaats om het zogenoemde overeenstemmingvereiste te wijzigen...'. Waar sommigen in dit geval nog spreken van 'intimidatie' wordt dit door anderen gezien als regelrechte 'chantage' door het kabinet. Het verlies van het overeenstemmingvereiste door middel van een wetswijziging heeft namelijk niet alleen betrekking op de periode tot 2015, maar zet de bonden voor de gehele verdere toekomst buitenspel als het gaat om de loonontwikkeling van de werknemers. Het is hier de overheid als wetgever die het vuile werk voor de overheid als werkgever opknapt.

Afronding

In het bovenstaande heb ik getracht een beeld te schetsen van de **mogelijke** gevolgen van de bezuinigingen voor de defensieorganisatie en de defensiemedewerker, zoals deze staan verwoord in het regeerakkoord. **Mogelijke gevolgen aangezien concrete besluiten nog niet zijn genomen!** Duidelijk is wel dat de plannen van het huidige kabinet de lasten van de bezuinigingen onevenredig zwaar op de defensiemedewerkers neer laten dalen. De nabije toekomst zal uitwijzen in hoeverre het hierboven geschetste scenario ook daadwerkelijk bewaarheid zal worden. ←

REACTIES

Reactie op het interview met CZMCARIB.

Marineblad 6, 2010

In de laatste vraag aan de generaal wordt gesteld: 'Zo was het aan het eind van de '70er jaren ondenkbaar dat er vrouwen in de West konden dienen'. Zo ondenkbaar was dat niet want in 1955 hebben drie officieren Marva als chiffrerofficier op Curaçao gediend. Omdat er op de basis geen accommodatie voor hen beschikbaar was werden zij walplaatser. Daarom kregen zij driemaal zo hoog katje als de boordplaatser, dat leverde wel enkele scheve ogen op. Ik wil hiermee aangeven dat het ondenkbare wel degelijk mogelijk was.

H.G. Kromhout KLTZ b.d.

Reactie op CZSK voor duurzame veiligheid en de reactie van de heer Luttmmer.

Marineblad 5, 2010 respectievelijk Marineblad 6, 2010

De reactie van de heer Luttmmer heeft als kern de gedachte: doe wat je het beste ligt (qua geografie, demografie, cultuur enz.) en borduurt daarmee voort op het artikel van de heer Bosch. We liggen aan zee, mensen zijn bij ons heel kostbaar (in meer dan één betekenis van het woord), de samenleving is welvarend en *high tech*. Een interessante illustratie van zijn gedachtengang lijkt mij deze: we hadden in Afghanistan tegelijkertijd ongeveer 1700 mensen (ik ga nog voorbij aan de toegepaste frequente aflossingen). Dat aantal is toereikend voor het bemannen van 10 fregatten of 30 onderzeeboten of 100 maritieme patrouillevliegtuigen. Er zijn opties, tenminste accenten. Dus heeft de politieke opdrachtgever

als kernvraag voor zichzelf: met welke optie, of accenten behaal ik voor Nederland het meeste effect in de internationale arena, gegeven mijn ambities en de grenzen aan mensen en middelen? Het gaat in de eerste plaats om het belang van Nederland. Dat wil zeggen dat dit zwaarder moet wegen dan goed bedoelde collegiale loyaliteiten tussen krijgsmachtdelen, in de geest van: 'wij vallen elkaar niet af'. Het laatste decennium is de nadruk, zelfs structureel, duidelijk op landoperaties komen te liggen. Met de nu opgedane ervaring is de vraag of dit de beste optie is gebleken volstrekt legitiem en daar zouden ook bij het zoeken naar een antwoord terecht 'alle officieren' zijn betrokken (reactie auteur). Maar als er een overtuiging zou ontstaan dat meer gewicht aan de maritieme kant meer in het nationaal belang zou zijn, dan mag collegiale loyaliteit dat niet in de weg zitten en zeker niet een vooropgestelde loyaliteit aan het eigen krijgsmachtdeel. Dat zou een tekort zijn aan nationale loyaliteit. Het is mijn indruk, dat de Koninklijke Marine de afgelopen jaren dat tekort bepaald niet heeft getoond. Zij is zeer loyaal geweest!

Tenslotte: als Nederland, zich beroepend op zijn eigen specifieke situatie, zou kiezen voor de optie van een sterker maritiem, amfibisch en luchtpotentieel (hoe dan ook georganiseerd) en minder voor voortgezette operaties te land, dan lijkt mij dat niet de 'verregaande taakspecialisatie' die naar de mening van de voorzitter tot brokken moet leiden. Maar natuurlijk hoort daar dan ook weer de politieke wil (of moed) bij, om dat instrumentarium waar toepasselijk, effectief in te zetten. ←

P R Wouters KTZ b.d.

Waardevol waarnemen

Het Commando Zeestrijdkrachten voert in de recente jaren steeds complexere missies uit. Deze missies kenmerken zich door strikte *Rules of Engagement* en een a-symmetrische dreiging. Fouten, die onnodige slachtoffers en/of grote materiële schade veroorzaken, zijn voor de politieke leiding niet acceptabel. Daarnaast worden deze missies steeds vaker relatief dicht bij de kust uitgevoerd. In dit gebied is meestal veel civiel verkeer en de meteorologische omstandigheden zijn gevarieerder. Om deze redenen is het beeldopbouw-proces erg moeilijk geworden terwijl toch alle beslissingen gebaseerd worden op het opgebouwde beeld.

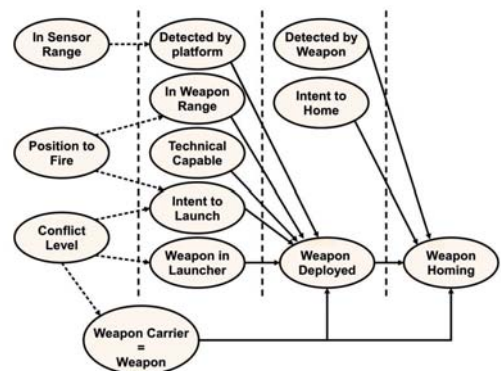

Figuur 1: Alle beslissingen worden gebaseerd op het beeld dat we hebben van de wereld om ons heen

Behalve dat dit soort missies sterk zijn veranderd spelen er nog een aantal bijkomende complicerende factoren. Zo zijn de sensoren technologisch hoogwaardig waardoor er veel kennis nodig is om deze juist in te zetten. De kans bestaat daardoor dat een verkeerde keuze qua instellingen leidt tot een niet optimale inzet. Dit is zeker het geval in een kustomgeving waar de werking van een sensor lastiger te voorspellen is dan op de open oceaan. Naast het materiële aspect benodigd voor beeldopbouw is er ook een personeelsaspect: er is minder budget voor opleidingen en trainingen. Daarnaast zijn er vele vacatures. Bij de toch al zware missies, die uitgevoerd moeten worden met hoogwaardige kennisintensieve technologie, is dit een groeiend probleem. Om dit probleem aan te pakken is ondersteunende automatisering op het gebied van beeldopbouw en sensorinzet benodigd. Dit artikel bespreekt eerst de ontwikkelingen op gebied van beeldopbouw. Gebaseerd op deze resultaten wordt vervolgens de mogelijke automatisering van sensorinzet besproken.

Classificatie

Binnen het beeldopbouwproces is het erg belangrijk om te weten of en waar er zich doelen bevinden (detectie en lokalisatie). Dit is reeds voldoende geautomatiseerd. Daarnaast is het belangrijk te weten hoeveel dreiging een bepaald doel vormt ten opzichte van de missiedoelstelling.

Figuur 2: Dit netwerk wordt gebruikt om te bepalen hoe gevaarlijk een doel is; hierin is te zien hoe belangrijk het is om eerst goed te weten wie of wat het doel is

gen. Onderzoek van KLTZE dr.ir. Bolderheij heeft geresulteerd in een Bayesiaans netwerk, figuur 2, om deze dreiging te bepalen.

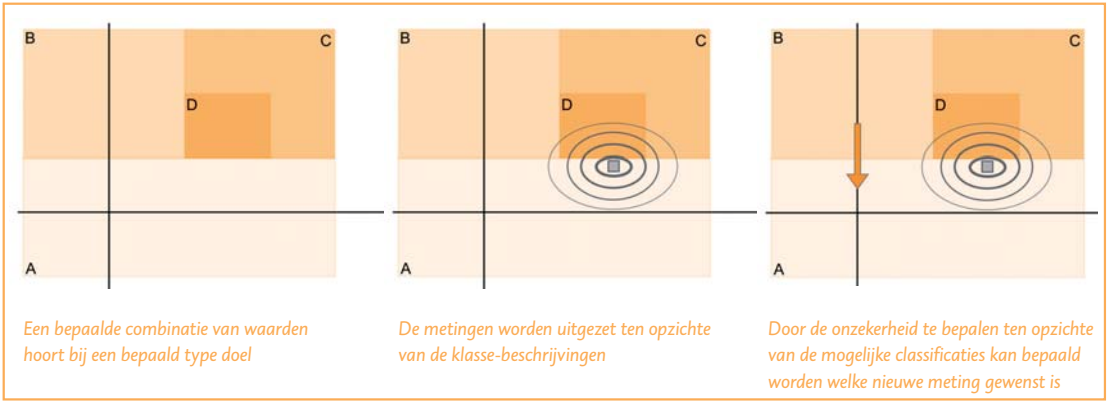
In dit netwerk zijn er drie belangrijke vragen die beantwoord moeten worden om de dreiging in te schatten:

- kan het doel ons detecteren?
- kan het doel ons onder vuur nemen?
- is het doel bereid ons onder vuur te nemen?

Uit deze vragen blijkt dat de classificatie van het doel een grote impact heeft. Voor wat betreft het beeldopbouwproces kijken we dus voorlopig naar het ondersteunen van het classificatieproces.

In dit onderzoek is kinetische informatie zoals positie, snelheid, grootte en versnelling gebruikt. Verschillende doelsklassen hebben verschillende fysiek mogelijke combinaties van waarden op die attributen: zo kan een groot passagiersvliegtuig niet 0 m/s vliegen op 2 km hoogte. Figuur 3(a) laat een simpel voorbeeld voor 4 klassen aan de hand van twee attributen zien.

Stel: een meting zoals in figuur 3(b) komt binnen. Dit geeft direct aan dat het doel waarschijnlijk tot klasse A of D behoort. De klassen B en C kunnen echter niet volle-

Figuur 3: Door de classificatiecriteria goed te vergelijken met de metingen waarop beslissingen genomen worden kan er bepaald worden welke meting het meest noodzakelijk is

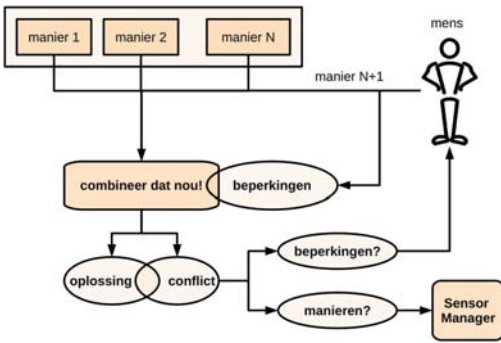
dig worden uitgesloten. In het echt kunnen er vele combinaties van attributen gebruikt worden, bijvoorbeeld snelheid & hoogte, Lat & Lon coördinaat en grootte & snelheid. Er worden op deze manier dus verschillende algoritmes gemaakt die een doel kunnen classificeren.

Combineren van informatie

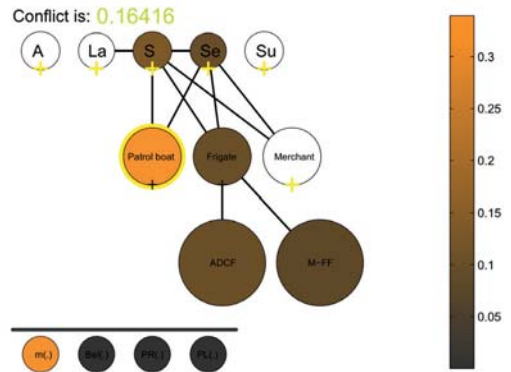
De uitkomsten van deze verschillende algoritmes moeten worden gecombineerd tot een eenduidige oplossing. Tijdens deze combinatie moet de mening van de menselijke gebruiker een grote rol kunnen spelen. Figuur 4 laat globaal de opzet van het combinatiesysteem zien waarin de gebruiker drie verschillende rollen kan hebben. Ten eerste kan de gebruiker zelf de oplossing aandragen. In dat geval wordt de mening van de gebruiker gecombi-

de gebruiker zelf de oplossing *patrol boat* aan. In de interface presenteert de bovenste laag de 5 globale klassen: Lucht- (A), Zee- (Se), Oppervlakte- (S), land- (La), en Onderwaterdoelen (Su). Onder die laag komen generieke doelsbeschrijvingen en daaronder specifiekere.

Ten tweede: de gebruiker kan bepaalde klassen uitsluiten (beperkingen opleggen). De gebruiker kan bijvoorbeeld uitsluiten dat iets een luchtdoel is. In figuur 5 zijn dit de ongekleurde (witte) mogelijkheden. Wanneer de gebruiker deze optie gebruikt houdt het systeem bij hoeveel dit de gecombineerde mening van de algoritmes tegenspreekt (conflict). Ook nu kan de gebruiker dus gevraagd worden of hij/zij het zeker weet. Ten slotte heeft de gebruiker invloed op hoe de automati-

Figuur 4: De verschillende classifiers worden op diverse manieren ondersteund door de menselijke gebruiker

Figuur 5: De opzet van een classificatie-interface

neerd met de automatische oplossingen waarbij de gebruikers mening uiteraard de doorslag geeft. Echter, het systeem blijft nu wel meedenken en kan in sommige gevallen de gebruiker vragen zijn mening te heroverwegen.

In figuur 5 is de voorlopige interface te zien. Hier draagt

sche classificatie-algoritme is ingesteld door bijvoorbeeld gebieden aan te geven waar bepaalde doelen verwacht worden. Op deze manier kan de gebruiker in die gebieden een voorkeur geven voor een bepaald soort klasse. Deze mogelijkheid is echter niet zichtbaar in de classificatie interface maar kan opgevraagd worden op het

tactische display. Uiteindelijk kan het voorkomen dat er tegenstrijdige informatie is waardoor een eenduidige oplossing onmogelijk is. In dat geval zullen extra metingen gedaan moeten worden om meer informatie te verkrijgen.

Informatiebehoefte

Extra metingen kunnen nodig zijn om het classificatieproces te ondersteunen. Het is dan echter de vraag welke informatie het meest benodigd is. De methode die we hier gebruiken wordt besproken aan de hand van het voorbeeld uit figuur 3(a) en 3(b).

Gegeven de onzekerheid op de meting ten opzichte van de verschillende klassen is onzekerheidsreductie op de verticale as het meest wenselijk. Deze meting kan namelijk alle klassen behalve A uitsluiten, figuur 3(c).

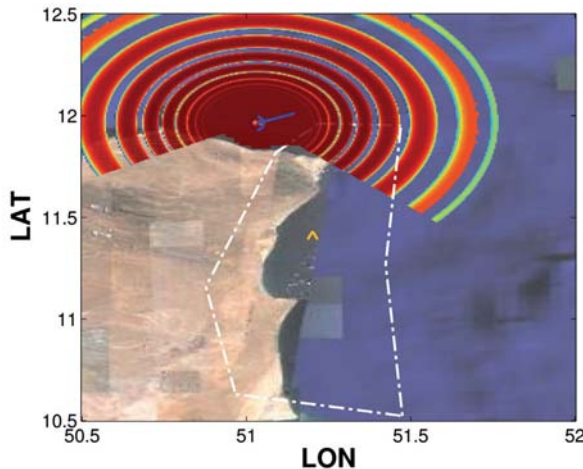
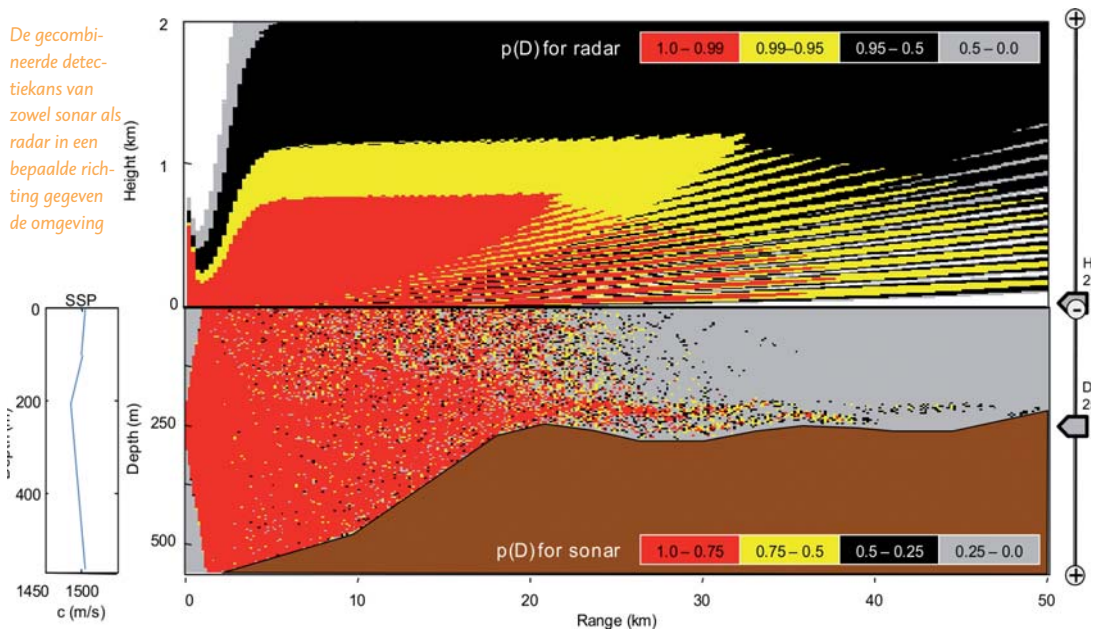
Toch kunnen er redenen zijn om eerst de horizontale onzekerheid te reduceren. Ten eerste zou het kunnen zijn dat klasse B vele malen gevaarlijker is dan andere klassen. In dat geval zou er geen voorkeur zijn aangezien beide metingen uitsluitel kunnen bieden.

Een andere reden is de haalbaarheid van de gewenste onzekerheidsreductie. Indien de waarde op de verticale as niet exacter te meten is, heeft het geen zin deze meting te blijven doen. Het is dus belangrijk om te weten wat we kunnen meten en in welke nauwkeurigheid.

Sensoraansturing

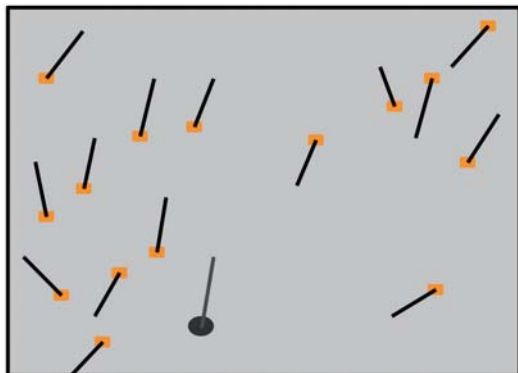
Om tot een goede classificatie te komen, zijn er verschillende bronnen nodig. Deze bronnen zullen elkaar vaak enigszins tegenspreken. Om dit op te lossen zijn nieuwe en nauwkeurigere metingen nodig. Het wordt dus nood-

De gecombineerde detectiekans van zowel sonar als radar in een bepaalde richting gegeven de omgeving

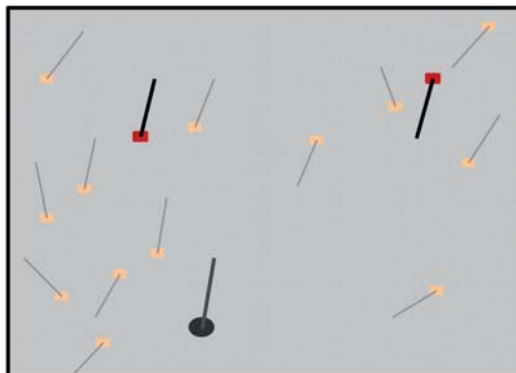

< Detectiekans van een helikopter op 300 m gegeven de omgevingscondities, gepresenteerd op het tactische display

Figuur 6: Door gebruik te maken van bestaande programma's kunnen de verwachte prestaties van onze sensoren in kaart gebracht worden

Figuur 7a: De gebruiker ziet heel wat contacten op het scherm en moet die alle zelf verwerken

Figuur 7b: In de toekomst zal het CMS de meest onduidelijke doelen overlaten aan de gebruiker en de makkelijkere doelen zelf doen

zakelijk een uitspraak te doen over de te verwachte sensorprestaties om de sensoren optimaal te benutten. Bij TNO zijn dergelijke voorspellingsprogramma's te verkrijgen. Zo is er bijvoorbeeld CARPET voor radarsystemen, ALMOST voor sonarsystemen en EO-STAR voor elektro-optische sensoren. Er zijn echter ook andere programma's verkrijgbaar. Door deze programma's te integreren in het Combat Management Systeem (CMS) kan er een goede uitspraak gedaan worden over de te verwachte sen-

gegeven de huidige ontwikkelingen is het noodzakelijk dat er meer automatisering en beslissingsondersteuning aan boord van onze schepen komt

sorprestaties. Dit wordt vervolgens gebruikt om de beste sensor te kiezen om de gewenste informatie te gaan leveren dan wel om te melden dat de gewenste nauwkeurigheid niet mogelijk is met de sensoren in de huidige omstandigheden.

Er is een toegevoegde waarde om dergelijke voorspellingsprogramma's voor de te verwachte prestaties van sensoren aan boord direct beschikbaar te hebben en figuur 6 laat hiervan twee voorbeelden zien. Zo kan er bepaald worden wat de verwachte detectiekans is voor doelen in een bepaalde richting gegeven de meteorologische en geografische omstandigheden.

Ten tweede kan ook de sensordekking in het horizontale vlak worden gepresenteerd om de detectiekans te laten zien voor bepaalde luchtdoelen. Figuur 6(b) laat de kans zien dat een helikopter op 300 m hoogte wordt gedetecteerd door een luchtwaarschuwingsradar. Deze informatie kan helpen bij het plannen van maritieme, militaire missies als we dit voor heel het eskader zouden kunnen bepalen.

Ten slotte is er een mogelijkheid om de sensoren automatisch te gaan optimaliseren voor hun taken. Door de pre-

dictieprogramma's een aantal keer te laten draaien met verschillende sensorinstellingen kan er gekozen worden voor de instellingen die het systeem het best in staat stellen de benodigde nauwkeurigheid te behalen.

Toekomst

Gegeven de huidige ontwikkelingen is het noodzakelijk dat er meer automatisering en beslissingsondersteuning aan boord van onze schepen komt. Dit geldt voor de Luchtverdedigings- en Commando Fregatten maar natuurlijk in een nog grotere mate voor de nieuwe patrouilleschepen. Deze laatste zullen namelijk met weer nieuwere sensoren gaan werken, waarbij de elektro-optische sensoren een grote rol gaan spelen. Daarnaast zullen deze schepen ook nog eens met minder mensen gaan varen waardoor de vraag naar automatisering verder toeneemt.

De tijd dat een gebruiker alleen naar tracks kijkt zoals in figuur 7(a) zal moeten veranderen in een situatie waarbij het systeem de meeste tracks zelf afhandelt en de mens de "broodjes speciaal" op zich neemt zoals in figuur 7(b). ←

LITZE 2 OC dr.ir. Wilbert van Norden heeft tijdens zijn werkzaamheden op de afdeling Planning & Decision Support van Cams Force Vision samengewerkt met prof.dr. Catholijn Jonker en prof.dr. Léon Rothkrantz van de Technische Universiteit van Delft om nieuwe ontwikkelingen voor het CMS wetenschappelijk te verantwoorden. Dit onderzoek heeft onder begeleiding van prof.dr. Jonker geleid tot een promotie welke op 16 februari 2010 is afgesloten aan de TUD.

H.J. (Dick) Bosch bc LNTKOLMARNIS bd.

Van 1977 tot oktober 2010 bij het Korps mariniers.

- Geboren:** 17 maart 1955 te Almelo
- Laatste functie:** universitair docent op de Nederlandse Defensie Academie (NLDA) daarvoor commandant Mariniers Opleiding Centrum (2003-2006).
- Woont** vanaf 1992 in Dongen (NB).
- Eigen persoonlijke motto:** Humor, Oprechtheid, Eenvoud, Fantasie (**H)OEF).**
- In de collegezaal:** De theorie moet een directe verbinding hebben met de praktijk.
- Favoriet boek:** Max Havelaar van Multatuli vanwege de scherpe analyses en prachtige humor. Het is een boek dat ook vandaag nog goed gelezen kan worden.
- Op mijn nachtkastje ligt nu:** *Marine One* van James Huston, een thriller waarin de presidentiële helikopter van de VS tijdens een vreselijk onweer neerstort in een ravijn. De president overleeft het niet. Een aanslag of een ongeluk? Er komt een aanklacht: dood door schuld.
- CD:** *Long Road Out of Eden* van de Eagles. Waanzinnige muziek en de beste teksten ooit van deze krasse knarren - *You are not alone*.
- DVD:** *Back to the Future*, trilogie. Heb ik misschien wel vier keer gezien.
- Laatste goede film:** *Avatar* (ook 3 D), de hoofdrol is voor een Marinier.

Vanwaar uw keuze voor de Koninklijke Marine?

‘Na de pedagogische academie was het mogelijk om als reserve officier (dat heette toen KMR) aan de slag te gaan bij de scholen van de Koninklijke Marine. Uiteindelijk, bij het aannamesprek in Den Haag, werd gezegd: “Mijnheer Bosch, er is geen plek meer voor u bij de Marine, maar u kunt nog wel naar het Korps mariniers”. Toen bleek dat ik daar ook officier zou worden koos ik dit alternatief, niet wetende dat ik vervolgens 8 maanden in opleiding zou zitten en een langere dienstplicht moest vervullen. Gelukkig hadden we wel een hele goede Potomklas in 1977.’

Hoe was die eerste opleiding?

‘De Potom is wellicht de beste en de op één na zwaarste opleiding die ik ooit heb volbracht in Nederland. Tegenwoordig is het nog steeds het pronkjuweel in de diadeem van het Mariniers Opleidings Centrum. Het is een bijzonder goede competentiegerichte opleiding door gemotiveerde instructeurs van het Korps. Deze “handpicked” instructeurs werken doelgericht, professioneel en weten wat er in de praktijk van de officier wordt verwacht. De opleiding was fysiek en mentaal redelijk pittig maar door goede “buddy-teams” te vormen wisten we het allemaal goed te doorstaan’.

Hebt u veel geleerd?

'Samen dingen doen is ongelooflijk belangrijk. De basis voor het vertrouwen in elkaar binnen de organisatie wordt hier gelegd. Het individu is niet belangrijk, de groep wel. Je ontdekt elkaars sterke punten en ontwikkelt je eigen sterke zaken verder. Ook leer je om te gaan met teleurstellingen, als het een keertje niet zo gaat zoals je verwacht.'

Wie zijn uw helden en waarom?

'Voor mij zijn sporters, die na een gevecht met een vreselijke ziekte geweldige prestaties leveren en alle vrijwilligers van tegenwoordig, die zich belangeloos inzetten voor anderen, de helden van vandaag'.

Wat maakt u trots?

'Persoonlijke verhalen over de krijgsmacht, waarin bijvoorbeeld soldaten, matrozen en mariniers weer heel veel praktisch zaken regelen: klussen klaren. Ik voel ook trots wanneer bekende Nederlanders zoals Freek de Jonge of Ilse de Lange, oprechte bewondering uitspreken over het personeel in de krijgsmacht.'

Hoe beoordeelt u de bezuinigingen die nu plaats vinden?

'De resultaten zullen nog even op zich laten wachten. Het lijkt een homeopathisch middel om Defensie weer gezond te maken. Ik

operationele commandanten raken ongewild verstrikt in een rapportage oorlog, die lijkt op een bureaucratische guerrilla, welke wordt aangestuurd vanuit het Haagse operatiecentrum

vraag me af in hoeverre men naar de vakbonden en het personeel in het veld luistert. Operationele commandanten raken ongewild verstrikt in een rapportage oorlog, die lijkt op een bureaucratische guerrilla, welke wordt aangestuurd vanuit het Haagse operatiecentrum. Het blijft voor politici en bestuurders problematisch om zich in te leven in de krijgsmacht.

Buiten Defensie staande bestuurders hebben moeite met het heersende gezag en de militaire traditie. Men beseft de invloed van de eeuwenoude militaire cultuur en overlevering onvoldoende. Technocraten denken het te weten, maar slaan de plank mis.'

Observaties bij Defensie?

'Militaire leiders blijken vaak onvoldoende goede

bestuurders. De afgelopen 15 jaren heeft de top van Defensie te veel naar het bedrijfsleven gekeken (ik ben overigens heel blij dat ze niet gekeken hebben naar de financiële instellingen) en zich vervreemd van het primaire proces.

Vervolgens werd Defensie een minderwaardigheidsgevoel aangepraat en heeft Defensie zich ingelaten met allerlei modernismen. De organisatie ging onder invloed van een politiek klimaat (dat alles maar dan ook alles goedkoper wilde maken) op de schop. De krijgsmachtidentiteit ging verloren. Het onderscheidende vermogen van Defensie is verloren geraakt. Wat is nu precies Defensie en wat doet al dat personeel precies voor Nederland? De Nederlandse bevolking moet dat in één of twee zinnen kunnen beantwoorden. Dat kan men niet meer. Het is verloren geraakt. Gelukkig zijn er nu nog enkelen, die het verlorene weer terug willen vinden. De KVMO zal daarbij een zeer belangrijke rol kunnen spelen om Defensie terug geven aan het krijgsmachtpersoneel en de operationele commandanten weer meer te laten beslissen over hun eigen organisatie.'

Wat weet u en verwacht u van KVMO/FVNO/MHB?

'Onze vereniging zal het accent moeten verleggen van CAO activiteiten naar het beroeps- en het verenigingsgevoel. De leden van de KVMO moeten weer een professionele groep van officieren gaan vormen, die elkaar beroepsmatig uitdagen en de politiek van ongevraagd advies voorzien. Daarbij moeten de verenigingen desnoods het voortouw nemen en andere bonden meeslepen: kritisch observeren en een mening geven.'

Wat is uw persoonlijke ambitie (zeg over vijf jaar)?

'Ik hoop over vijf jaar nog gezond van lijf en leden te zijn en nog steeds elke zaterdag een wedstrijd te kunnen voetballen bij de veteranen van Dongen. Daarnaast hoop ik wat meer te reizen met Edmée en vrienden.'

Welke eigenschappen waardeert u in een medewerker van Defensie?

'Creativiteit, zelfstandigheid en de gave om mee te denken. Het met elkaar kunnen regelen van zaken. Dingen gaan doen. Geen afwachtende houding maar actieve inzet en dat als het even kan met een flinke portie humor.'

Is er verschil tussen mannen en vrouwen bij de KM/Defensie?

'Dat is moeilijk te beantwoorden natuurlijk. Laat ik duidelijk aangeven dat ik wel verschil zie tussen een vrouw en een man. Het gaat uiteraard om de uitvoering van taken. De laatste jaren bij de NLDA werkte ik met veel vrouwelijke collegae, cadetten en adelborsten. Mijn persoonlijke observaties van die laatste vier jaren op de NLDA zijn als volgt: vrouwen in een team brengen vaak structuur aan en een verbeterd ethisch besef.

In de uitvoering van studieopdrachten bij de academie viel me op dat de vrouwelijke cadetten en adelborsten beter schrijven, analyseren en vaker perfectionistisch van aard zijn.'

Welke vraag zou u willen stellen en aan wie?

'Ik zou aan de voorzitters van defensievakbonden willen vragen: "Wanneer komt het initiatief om één grote defensie beroeps- en vakbond op te richten?"'

Naam:	J.J. (Jan Jacob) Leeflang
Geboren:	8 juni 1932
In dienst:	5 september 1951
Uit dienst:	1 maart 1987
Laatste rang:	Schout-bij-nacht
Laatste functie:	Defensie- en marineattaché te Washington DC.

Alle foto's collectie Leeflang

Waarom bent U destijds naar de Marine gegaan?

'Als jongen heb ik de bezetting van ons land in WO II heel bewust beleefd. Na de bevrijding wist ik één ding zeker: als er ooit weer een dreiging zou ontstaan (die dreiging tekende zich al spoedig weer af) dan wilde ik actief betrokken zijn bij het voorkómen dan wel beëindigen daarvan. Bovendien trok de zee. De onderzeedienst was daarbij de dienst waarbij ik zou willen werken. Als een van de verplichte lijntekeningen voor het eindexamen van de middelbare school maakte ik een dwarsdoorsnede van Hr.Ms. O-21. Gelukkig werd ik in 1951 aangenomen en werd later mijn plaatsing bij de Onderzeedienst gehonoreerd.'

Hoe is uw carrière verlopen?

'Direct na mijn beëdiging vertrok ik in september 1954 naar Nederlands Nieuw Guinea (NNG). Men wilde namelijk enerzijds de min of meer verplichte term aldaar vervuld zien, maar anderzijds een plaatsing bij de Onderzeedienst – waarvoor ik bestemd was – niet onderbreken, dus dan maar direct van het KIM naar de tropen.

In Biak aangekomen kregen een jaargenoot en ik te horen dat we de volgende dag door zouden vliegen naar Sydney in Australië, waar het schip waarop we geplaatst waren, Hr.Ms. Ternate, voor een onderhoudsperiode naar op weg was. In Sydney werden we opgewacht door een LTZ 1 en ondergebracht in een prachtig hotel. Voor ons kon de KM niet meer stuk.

'als jongen heb ik de bezetting van ons land in WO II heel bewust beleefd'

Dat werd spoedig anders. Eenmaal aan boord sliepen we in een afgescheiden hokje van het kabelgat. De geur van trossen, peut en verf was overweldigend. Uiteraard was er geen airco dus het was er ondraaglijk warm hetgeen ons vaak deed uitwijken naar een stretcher aan dek of er werd één bijgeplaatst in de hut van een oudere collega.

In NNG patrouilleerden we voortdurend van Hollandia naar Merauke en terug, niet altijd zonder ontberingen, snert uit blik op maandag in de tropen is niet altijd lekker, maar het werd een uiterst nuttige en vormende plaatsing met al snel een redelijke zelfstandigheid.

Daarna volgde de plaatsing bij de Onderzeedienst, waar ik tot medio 1969 zou blijven. Een fascinerend onderdeel van de KM waarin ik mij thuis voelde en waar mij drie commando's werden toegewezen over Hr.Ms. Zeeleeuw, Zeehond en Tonijn. Een plaatsing bij de Hoofdafdeling Personeel in Den Haag volgde.

Aan boord MS Eurodam, juli 2008

Ook daar kreeg ik op het Bureau Plannen Personeel bijzonder boeiend werk waar we een geheel nieuwe personeelsstructuur op moesten zetten. Een plaatsing als eerste officier a/b van Hr.Ms. Van Speijk was mijn kennismaking met de bovenwatervloot, waarvan de FOST-periode beslist het hoogtepunt werd. Van medio 1972 tot eind 1976 mocht ik de functie van adjudant van ZKH Prins Bernhard der Nederlanden vervullen. Daar ik mijn werkkamer op de Zwaluwenberg had, is dat ook een tijd geweest waarin ik in de keuken van de andere krijgsmachtdelen kon kijken en mijn waardering voor Land- en Luchtmacht groeide. Daarna volgden commando's van Hr.Ms. Tjerk Hiddes, Van Nes, de Onderzeedienst, het squadron fregatten en tenslotte het bevel over de *Standing Naval Force Atlantic* van 1981-1982. Dat was een

De beëdiging in 1954

prachtige afsluiting van mijn operationele tijd. Van 1982 tot eind 1986 was ik geplaatst bij Hr.Ms. Ambassade van het Koninkrijk der Nederlanden in Washington DC; weer een heel bijzondere en andere ervaring.'

Welke plaatsing staat U het meeste bij?

'Ik vind dat heel moeilijk te beantwoorden. Niet alleen heb ik een zeer bevoorrechte carrière gehad, maar ik heb steeds overall met veel plezier gediend. Ik kies uiteindelijk voor het jaar in de *Standing Naval Force Atlantic*. Niet alleen was het geweldig om de bekwaamheid en toewijding van zoveel maritieme NAVO-landen mee te beleven, het bevestigde bovendien bij mij de overtuiging dat de NAVO een hecht, waardevol en geducht bondgenootschap was, een ervaring die ik op vele plaatsen rond de Atlantische Oceaan mocht uitdragen.'

Waar bent U het meest trots op in relatie tot uw marineloopbaan?

'Het behalen van het Vierdaagse Kruis.'

Wat en waar was uw mooiste moment bij de Marine?

'Alweer een moeilijk te beantwoorden vraag. Ik denk dat het aanvaarden van mijn eerste commando over een onderzeeboot, iets waar je zoveel jaren naar hebt uitgezien en waarvoor je een zware maar zeer vormende *qualifying course* hebt gevolgd, mijn mooiste moment is geweest.'

Hoe heeft uw gezin uw loopbaan ervaren?

'Mijn vrouw was een goede marinevrouw. Zij heeft nooit geklaagd over mijn vele en lange vaarperiodes en bood me steeds een welkom en goed thuis bij terugkomst. Ze heeft me waar dat kon enorm geholpen en bijgestaan. Het meeste hebben we mijn baan samen kunnen doen in mijn Amerikaanse periode. Het zeer intensieve sociale en ceremoniële leven heeft zij op fantastische wijze met me gedeeld.

In onze begintijd was de leefsituatie heel anders dan nu. De meesten hadden geen auto en het salaris was ook niet zo dat allerlei activiteiten konden worden ondernomen. Dat bracht mee dat de marinevrouwen steun bij elkaar zochten als ze alleen waren en dat heeft tot vriendschappen geleid die, zeker in ons geval, tot op de dag van vandaag nog steeds bestaan.

Het feit dat onze zoon gekozen heeft om ook marineofficier te worden is het beste bewijs dat de KM in ons huis een warm hart werd toegedragen.'

Stel u was destijds niet aangenomen, wat zou u dan zijn gaan doen?

'Dan zou ik waarschijnlijk weg- en waterbouw of medicijnen zijn gaan studeren.'

Wat bent u na uw leeftijdsontslag gaan doen?

'Aanvankelijk heb ik bestuurlijk werk gedaan in uiteenlopende sectoren. Daarbij heeft vooral het bestuurslidmaatschap van het BNMO-centrum me gedurende tien jaar buitengewoon geboeid. Het is een organisatie die hulp bood aan in en door de dienst gelaedeerd (fysiek en/of psychisch beschadigd) geraakte (oud-) militairen. Het was geweldig te kunnen meewerken aan een veelzijdig hulpprogramma waar vele veteranen echt baat bij vonden. In 1991 werd ik benoemd als lid en later plv-voorzitter in de Raadkamer welke belast was met de juiste toepassing van de Wet Uitkeringen Burger Oorlogsslachtoffers (WUBO). Boeiend en dankbaar werk dat ik tot mijn zeventigste ben blijven doen. In die ruim tien jaar heb ik veel geleerd over de feiten en gebeurtenissen in Nederland en Nederlands-Indië gedurende WO II en de roerige periode daarna in Indië; over de manier waarop mensen die herbelevden na vele jaren; over de wijze waarop mensen die gebeurtenissen hebben verwerkt; over de medische implicaties daarvan en over de wijze waarop in vele gevallen hulp geboden kon worden. Thans doe ik alleen nog wat vrijwilligerswerk in mijn kerkgemeenschap en in mijn sportclub.'

Heeft u nog een goed advies voor de marineleiding?

'Het is ruim twintig jaar geleden sinds ik de KM verliet en alhoewel ik via mijn zoon nog wel enigszins geïnformeerd blijf is mijn kennis van het bedrijf nu zeer beperkt. Bovendien is het werkkterrein zo ingrijpend gewijzigd. Was het onze taak om door een geloofwaardige afschrikking een conflict met het Oostblok te voorkomen, thans wordt een scala van taken opgedragen, soms onder direct bedreigende omstandigheden, van totaal andere aard. Het vereist een andere motivatie. Daarbij is ook de arbeids-

moraal geheel anders dan dertig jaar geleden. Een baan voor het leven is geen uitgangspunt meer. Dat werkt uiteraard ook door in de krijgsmacht.

De Marine heeft het grote voordeel dat het gezamenlijk dienen op een varend schip blijft bestaan. Daardoor blijft ook de sfeer van onderling vertrouwen, goede samenwerking, deskundigheid en loyaliteit gewaarborgd. Moge dat nog lang zo blijven.'

Als defensie-attaché in Washington

Defensie in de strijd

Jonge mensen kiezen voor een baan als beroepsmilitair

Het ontstaan van PTSS

Jongens en meisjes die voor een baan als beroepsmilitair kiezen hebben vaak de leeftijd van twintig jaar nog niet bereikt. Iedereen die solliciteert heeft hiervoor zijn eigen redenen. Dit kan bijvoorbeeld zijn om meer van de wereld te zien of ter bevordering van vrede en veiligheid in de wereld, maar vaak zijn het minder ambitieuze redenen en kiezen mensen vooral voor een sportieve en afwisselende toekomst vol avontuur.

De kans dat je als militair in de loop van je carrière een keer wordt uitgezonden is groot. Als het goed is zijn nu alle militairen zich hiervan, al voor een definitieve aanstelling, terdege bewust. Het is de verantwoordelijkheid van Defensie dat iedere militair dit beseft en in het uitgebreide sollicitatie proces wordt hier dan ook zorgvuldig op toegezien.

Militairen, die op uitzending zijn geweest naar een crisisgebied, hebben veelal ingrijpende en heftige ervaringen opgedaan. Vanzelfsprekend zijn deze militairen hiervoor opgeleid en goed getraind en komen zij derhalve goed

beslagen ten ijs. Vanwege de goede voorzorg en nazorg die Defensie tegenwoordig biedt, weten de meeste militairen de schokkende en ingrijpende belevenissen dan ook goed te verwerken maar dit impliceert tevens dat er ook een aantal zijn die er wel problemen van ondervinden. Een bekend gevolg is de Post Traumatisch Stressstoornis (hierna: PTSS); een psychische aandoening welke zich vaak pas jaren na de heftige ervaring openbaart. De gevolgen, die een PTSS kan hebben, kunnen moeilijk overschat worden: alcohol- en drugsverslavingen maar ook gokverslavingen, waardoor de militair in diepe schulden kan raken, zijn bekende gevolgen. Bij de slachtoffers van PTSS worden ook vaak karakterveranderingen waargenomen. Zij krijgen bijvoorbeeld een "kortere lontje" wat kan resulteren in een knokpartij in de kroeg, maar ook een echtscheiding is niet ondenkbaar. PTSS treft dus niet alleen de militair, maar het gehele gezin en omgeving. Wanneer de militair zich op enig moment bewust is van deze onacceptabele gedragingen kan dat resulteren in ernstige depressiviteit en uiteindelijk zelfs tot (een poging tot) zelfmoord; een scenario waar geen enkele militair rekening mee houdt bij het tekenen van zijn

tegen PTSS

contract. Wellicht onterecht want uit cijfers blijkt dat ongeveer 5% van de uitgezonden militairen een PTSS ontwikkelt. Sinds 1978 zijn er circa 140.000 militairen uitgezonden. Het gaat derhalve om een groep van circa 7.000 militairen die eindigen met een PTSS¹. Dat is dus een niet te verwaarlozen groep.

Een beroep op de rechtspositie

Er zijn dus 7.000 militairen die (blijvend) psychisch beschadigd zijn geraakt na een uitzending. Deze psychische stoornis kan verschillende soorten (materiële) schade met zich meebrengen zoals het verlies van arbeidsvermogen, de kosten van (psychische) hulpverlening, de kosten van geneeskundige hulpmiddelen *et cetera*.

Wanneer de militair deze psychische schade² vergoed wil krijgen kan hij allereerst een beroep doen op zijn rechtspositie. Een militair die tijdens de uitoefening van de dienst fysiek of psychisch letsel oploopt moet volgens Defensie op steun binnen de organisatie kunnen rekenen. In de rechtspositieregeling is vastgelegd waar deze

er zijn ca. 7.000 militairen welke (blijvend) psychisch beschadigd zijn geraakt na een uitzending

militair in zulke gevallen recht op heeft. Een schadevergoeding op basis van deze rechtspositieregeling is een zogenaamde vergoeding op *no-fault* basis. Dit houdt in dat de militair aanspraak kan maken op een schadevergoeding indien vast komt te staan dat het (psychische) letsel is opgelopen bij de uitoefening van de dienst, zonder dat daarbij aangetoond behoeft te worden dat Defensie tekortgeschoten is in haar verplichtingen jegens de militair.

De basis van de verschillende vergoedingsregelingen is neergelegd in de Kaderwet Militaire Pensioenen (hierna: KMP). Een belangrijke vergoeding waar een militair recht op kan hebben op basis van zijn rechtspositieregeling is het Militair Invaliditeitspensioen (hierna: MIP). Op grond van het MIP kan een militair oorlogs- of dienstslachtoffer een aanvulling op een uitkering krijgen op grond van de Wet Werk en Inkomen naar Arbeidsvermogen. Wanneer de militair blijvend invalide is kan hij of zij aanspraak maken op een Bijzondere Invaliditeitsverhoging (hierna: BIV). De BIV kan gezien worden als een smartengeldvergoeding. Tot slot heeft de militair naast deze aanvullingen op zijn inkomen, voor zover noodzakelijk, recht op diverse voorzieningen en verstrekkingen. Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan woningaanpassingen, ver-

voersvoorzieningen, rolstoelen en vergoedingen van extra geneeskundige kosten tot het vergoeden van de kosten van een hobby.

De strijd om een volledige vergoeding

Via deze rechtspositieregeling zal echter niet altijd de volledige schade van de (ex)militair vergoed (kunnen) worden. In dat geval kan de werknemer de werkgever op grond van de norm van artikel 7:658 BW, zoals die in het ambtenarenrecht wordt toegepast, aansprakelijk stellen voor de restschade. Uit de jurisprudentie blijkt dat Defensie alleen (privaatrechtelijk) aansprakelijk is voor de restschade als aangetoond kan worden dat zij in elk geval tekort geschoten is in haar zorgplicht.

Wanneer een rechter wil toetsen of Defensie in een specifiek geval voldaan heeft aan haar zorgplicht zal deze zichzelf de volgende vragen moeten stellen:

- wat was de stand van de wetenschap op het moment dat de PTSS is opgelopen?
- voldeed het beleid aan de normen die voortvloeiden uit de stand van de wetenschap destijds?
- is het beleid – ten aanzien van de betreffende militair – correct en volledig uitgevoerd?

Het is voor een militair echter niet eenvoudig om aan te tonen dat Defensie in zijn of haar specifieke geval tekort geschoten is in de zorgplicht. Het verhalen van de restschade op Defensie gaat dan ook gepaard met langdurige, vermoeiende en kostbare juridische procedures. Dit is een onwenselijke situatie waar een alternatief voor gevonden dient te worden.

Goed voorbeeld doet goed volgen

Een voorbeeld van een goed alternatief kan gevonden worden binnen het Algemeen Rijksambtenarenreglement (hierna: ARAR). Per 1 december 2005 is in het ARAR een →

Trainen voor schokkende omstandigheden.

regeling voor beroepsincidenten opgenomen. Deze regeling geeft een ambtenaar het recht op een (in beginsel) volledige vergoeding van de schade die hij of zij lijdt als gevolg van een beroepsincident³. Op 21 juni 2007 heeft de staatssecretaris van Defensie een enigszins vergelijkbare regeling voorgesteld⁴. Deze regeling houdt in dat militairen bij letselschade of overlijden ten gevolge van de uitoefening van de militaire dienst onder buitengewone of daarmee vergelijkbare omstandigheden, voor een volledige schadevergoeding geen aansprakelijkstelling meer nodig hebben. Defensie aanvaardt hiermee een onbeperkte risicoaansprakelijkheid. De restschade wordt voortaan binnen de rechtspositieregeling van de militair afgehandeld. De regering aanvaardt met een dergelijke regeling feitelijk een politieke verantwoordelijkheid voor de schade die militairen op kunnen lopen. Deze regeling zou echter alleen gaan gelden voor situaties die zich op of na 1 juli 2007 hebben voorgedaan. Dit stuitte op veel weerstand van onder andere de vakbonden. Critici van dit voorstel zijn van mening dat hiermee een onaanvaardbaar onderscheid wordt gemaakt ten opzichte van militairen die voor 1 juli 2007 (psychisch) letsel hebben opgelopen. Ergo, de grootste groep van claims wordt zo buiten deze regeling gehouden. Voorgesteld werd daarom ook om de datum te schrappen en deze regeling voor alle veteranen te laten gelden. De regering heeft hierover echter tot op de dag van vandaag geen overeenstemming kunnen bereiken met de vakbonden. Daarom heeft de ombudsman begin 2009 aangeboden te bemiddelen en dat lijkt nu zijn vruchten af te werpen. Op 18 juni jl. schreef onze vorige minister van Defensie in een brief aan de Tweede Kamer, dat onlangs is vastgesteld dat in het sectoroverleg verder kan worden gesproken over een regeling voor veteranen die voor 1 juli 2007 gewond zijn geraakt. Zodra er overeenstemming is bereikt dan kan eindelijk de rechtspositie van alle militairen – dus ook voor de militairen die voor 1 juli 2007 (psychische) schade heb-

ben opgelopen – definitief worden gewijzigd.

Mijns inziens een goede oplossing, want waarom zou een militair – in tegenstelling tot een rijksambtenaar – geen recht hebben op een volledige vergoeding van de schade die wordt opgelopen tijdens het uitoefenen van de functie onder buitengewone omstandigheden, ongeacht of Defensie in casu correct heeft gehandeld.

Resumé

Het uitzenden van militairen gebeurt op basis van een maatschappelijke gedachte die in Nederland leeft. Is het dan ook niet zo dat Defensie op basis van dezelfde maatschappelijke gedachte zou moeten opdraaien voor de gevolgen? Gezien de regeling voor beroepsincidenten in het ARAR lijkt de regering te denken van wel. De gedachte achter deze regeling in het ARAR is dat ambtenaren, die zich uit hoofde van hun functie in bijzonder gevaarlijke en risicovolle situaties moeten begeven, hun werk blijven doen. Met deze regeling krijgen deze ambtenaren vooraf de garantie dat de eventuele schade die zij oplopen tijdens de uitoefening van hun functie volledig gedekt wordt. Ik vind het derhalve dan ook op zijn zachtst gezegd opmerkelijk dat deze regeling nog niet van toepassing is op militairen en ben blij met de huidige politieke ontwikkelingen.

Naar mijn mening is het de enige juiste politieke keuze om met een dergelijke regeling de aansprakelijkheid voor de volledige schade die militairen oplopen tijdens een uitzending te aanvaarden, los van de vraag of er sprake is van onrechtmatig handelen van wie dan ook. Dit vanwege het feit dat geen enkele jonge man of vrouw voor de rest van zijn of haar leven beschadigd zou moeten hoeven rondlopen vanwege het beroep dat hij/zij heeft gekozen. De invoering van een soortgelijke regeling als reeds in het ARAR te vinden is zou dus naast een oplossing voor het toenemende aantal claims ook nog eens een zeer wenselijke verbetering van de rechtspositie van de militair betekenen. ←

Gevechtswacht op post

Noten

- 1 Mr. H.van der Meijden, "PTSS en dan...?", website: BNMNO 2007.
- 2 Omdat het erg omslachtig is om het telkens te hebben over 'de schade die voortvloeit uit het psychische letsel' zal voortaan voor het gemak gesproken worden over psychische schade.
- 3 C. Jongens en W. van 't Spijker, "Het beroepsincident: een nieuw begrip met belangrijke gevolgen", *Tijdschrift voor Vergoeding Personenschade*, 2007, nr.1, p. 18.
- 4 Kamerstukken II 2007/08, 30139, nr. 30.

Het meest schokkende aan de onthulling van Hugh Shelton was dat hij zich aan een onthulling waagde.

Wie is Hugh Shelton ook al weer en wat gaf hij prijs? Shelton was voorzitter van de Joint Chiefs onder George Bush sr. en Bill Clinton. In zijn memoires *Without Hesitation* schrijft hij dat Bill Clinton tien jaar geleden maandenlang een schijfje met nucleaire pincodes kwijt geweest is. Dat schijfje, *the biscuit* genaamd, is de toegang tot het zwarte koffertje dat weer de geheime sleutelboodschap bevat waarmee kernwapens ontgrendeld kunnen worden.

Bombshellton

de president, aan het begin van de bevelsketen, kan niet omzeild worden

De exacte procedure bespaar ik u, maar de essentie is dat de president van de Verenigde Staten aan het begin van de bevelsketen staat en niet omzeild kan worden, aldus Shelton, want dit is wat hij schrijft: 'Dit is het enige punt in het systeem waar geen back up voor bestaat – en het faalde. Zonder [de presidentiële autorisatiecodes] doet het er niet toe of de VS duizend raketten klaar heeft staan, we zouden niet in staat zijn om een vergeldingsaanval uit te voeren'.

Oef, die slaat in als een bom!

De betekenis van Sheltons onthulling schuilt niet zozeer in het feit dat de nucleaire paraplu maandenlang onbruikbaar was, of in het beeld van een slordige president die ook in de Lewinsky-affaire al toonde dat hij zijn hoofd soms niet bij de nationale veiligheid had. Erg genoeg allemaal, maar het is betrekkelijk goed afgelopen.

Ik verbaas me over het feit dat Shelton er überhaupt iets over schrijft.

Dit is typisch een kwestie waarover een verantwoordelijke zich de waarheid noch de leugen kan veroorloven. Er is een derde weg en die is zwijgen.

Als het waar is wat Shelton beschrijft, is het een uitnodiging aan kwaadwillenden om de opperbevelhebber van de VS te elimineren. Daarmee zou immers de bevelsketen zijn onthoofd en de VS zou er betrekkelijk hulpeloos bij liggen. Niemand heeft de sleutel tot de nucleaire vergelding.

Dat is haast te ongelooflijk om waar te zijn, dus denk je dat Shelton liegt. Er móet een noodprocedure zijn, zou je denken. In dit geval gaan de gedachten altijd eerst uit naar

de onkwetsbare nucleaire onderzeeërs, die toch al een speciaal probleem vormen in de commandostructuur. Deze schepen waren altijd relatief moeilijk bereikbaar. Diep onder het ijs kon je er niet altijd 100% zeker van zijn dat ze de EAMs (*emergency action messages*) van de president zouden opvangen. Daarom is er wel over gespeculeerd – ik kan u de waarheid ook niet vertellen – dat er sluiproutes bestonden. Mocht het moederland op een onzalig moment verwoest zijn, de President niet meer tot functioneren in staat, dan zou de VS alsnog over de mogelijkheid moeten beschikken om de second strike uit te voeren. Voila, de onderzeebootcommandant moet ergens over een geheime sleutel beschikken, is de redenering. Maar ook over die noodvoorziening mag nimmer iets gezegd worden. Elke bestaanshint zou de nucleaire stabiliteit in de wereld ernstig verstoren. Hoe reageren andere landen op de wetenschap, of zelfs maar twijfel, over de mogelijkheid dat lokale commandanten eventueel zelf tot het afvuren van een kernwapen kunnen besluiten? Wellicht door hun eigen (kern-) wapens op scherp te zetten, eerder in te zetten dan ze van plan waren, want elk vertrouwen in de solide commandostructuur van de Amerikanen is ondermijnd.

Daarom kan ik bijna niet geloven wat Shelton schrijft en wat hij niet schrijft. Als zijn onthulling nog immer actueel is, is hij meer waard dan alle Wikileaks-lekken over Irak en Afghanistan (500.000 documenten, 43 miljoen woorden) bij elkaar.

Ko Colijn

De Marine Machinisten

In 2007 werd uit de boedel van de handelsdrukkerij C. de Boer jr. een collectie jaarboeken, notulen, brievenboeken en kasboeken van de Marine Machinisten Club (MMC), welke zij jaren in bewaring had, overgedragen aan het Nederlands Instituut voor Militaire Historie. Deze aanwinst geeft een bijzonder beeld van binnenuit van de strijd welke de marine-machinisten hebben moeten voeren om uiteindelijk als een volwaardig korps binnen de Marine te worden geaccepteerd.

Leerlingen van de Marine Machinisten Opleiding te Hellevoetsluis of Dordrecht

In de tweede helft van de negentiende eeuw werd geleidelijk van zeilschepen overgegaan op stoomvaart. De Marine nam daarbij zeker niet het voortouw. Wel werd in de Indische Archipel meer en meer met stoomschepen gevaren, maar het gebruik daarvan in de Noord-Europese wateren bleef beperkt. Vandaar dat zowel de Marine als ook de politiek weinig interesse toonden voor het lot van machinisten die aan boord van marineschepen hun werk deden. Een beperkt aantal machinisten was toegelaten tot het vaste korps machinisten der eerste en tweede klasse van de Marine maar rond 1870 werd bij de behandeling van de marinebegroting zelfs gesproken over afschaffing van het korps officier-machinisten.

De weinige officier-machinisten, welke de Marine in 1870 telde, beseften dan ook dat, wilde de machinist aan boord gezien en erkend worden, er een belangenvereniging voor de marine-machinisten zou moeten worden opgericht. Aldus werd vroeg in 1871 per brief bij diverse schepen en instellingen, waar marine-machinisten geplaatst waren, gepeild hoe zij daarover dachten. Ondanks wat bedenkingen werd het idee van een dergelijke vereniging toch in den brede gesteund.

Oprichting en inrichting van de Marine Machinisten Club

De Marine Machinisten Club (MMC) werd op 1 oktober 1871 te Den Helder opgericht door 35 machinisten variërend in rang van machinist der eerste klasse in vaste dienst (adjutant-onderoffi-

Club

cier) tot machinist-leerling der derde klasse (korporaal) verbonden aan de Marine Stoomvaartdienst. Op 25 oktober daaraanvolgend ontving de club koninklijke goedkeuring van haar statuten/reglement en werd daarmee een rechtspersoon. Het onderliggende hoofddoel was de erkenning van het korps machinisten binnen de Marine en uiteindelijk de openstelling van de officiersrangen voor hen. Het middel daartoe werd gezocht in het organiseren van bijeenkomsten 'ter bevordering van kennis en tot vriendschappelijk samenzijn'. Artikel 3 uit het reglement stelt: '1° op gepaste wijze aaneensluiting en samenwerking van het korps machinisten der Koninklijke Marine te bevorderen; 2° het houden van bijeenkomsten ter behandeling van wetenschappelijke onderwerpen; 3° eene onderlinge spaarkas op te richten, waaruit door de leden of hunne rechthebbenden eene som ineens genoten zal worden'. Vijftig jaar later was dit doel bereikt. Het waren vijftig jaar van geduldig schaven aan de inhoudelijke kwaliteiten van de leden, het prikkelen tot verwerving van kennis en wetenschap en lobbyen naast actie voeren om de status en positie van de machinist te verbeteren.

Om dit alles te bereiken waren doorzettingsvermogen en tact nodig omdat de machinisten verspreid waren over veel schepen en instellingen en de status van de machinist binnen de Marine zelfs nog minder dan die van onderofficier was. Vooral het vooroordeel, dat de machinisten een groep buitenstaanders vormden die nauwelijks onderwijs hadden genoten en een 'ruw' volkje waren, bleek hardnekkig. De MMC benadrukte het onderling uitwisselen van praktijkkennis en voerde naderhand technische- en uiteindelijk wetenschappelijke kennis hoog in het vaandel, hoewel dat in de eerste jaren moeizaam van de grond kwam. Daarnaast verzorgde de club van 1872 tot 1885 een pensioenfonds, omdat de meeste machinisten buiten de marineregelingen vielen. De leden

de machinist werd aan boord beschouwd als brenger van kolenstof, pijppluis, roet, vet en lawaai

werden uitgenodigd bij hun eerste intrede een bedrag aan inleggeld en een maandelijkse contributie bij vooruitbetaling te voldoen. Die inkomsten werden, zoals uit de kasboeken valt op te maken, aanvankelijk belegd in meest aandelen, maar naderhand eveneens in hypotheek en verhuur van onroerend goed. Onkosten zoals zaalhuur en administratie, maar ook de uitkering aan leden werden uit deze beleggingen gedaan. Wanbetalers kon de club zich dan ook niet permitteren. Het probleem van dit systeem bleek in latere jaren de steeds slechter wordende verhouding tussen stijgende contributie en lager wordende salariering van de leden. Na 1885 moest het pensioenfonds van hogerhand omgezet worden in een spaarfonds waaruit de leden na rato van de inleg een uitkering kregen bij uittreding of ontslag. Een ander, goed bedoeld, initiatief haalde het niet. In 1888 werd de vereniging 'Voorzorg' opgericht om weduwen en wezen van onverzekerde marinemachinisten te ondersteunen. Hoewel pas-

Stoomkanonneerboten der Koninklijke Nederlandsche Marine 1887 originele houtgravure door A.C. Verhees naar tekening van J.C. Leich, (Roodhuyzen)

send in het sociale gevoel van de toenmalige samenleving was de reële bijdrage aan deze vereniging zo beperkt dat de MMC in 1896 Voorzorg weer onder eigen vleugels nam.

Problemen met ledenwerving

Vanuit Den Helder, waar het hoofdbestuur zetelde, werden onderafdelingen elders opgericht zoals in Soerabaja, Hellevoetsluis, Vlissingen, Rotterdam en Amsterdam. Officier-machinisten werden aanvankelijk uit de club geweerd (ballotage), waarschijnlijk om drempelvrees bij nieuwkomers te voorkomen. Daarom wellicht werd in 1871 bij stemmingen ter vergadering de meerderheid van stemmen ingevoerd, uitgaande van een bepaald quorum en anciënniteit. Het aantal leden, aanwezig bij de wekelijkse vergadering, varieerde sterk, hoewel daar toch de door het hoofdbestuur 'voorgebakken' besluiten moesten worden goedgekeurd. Ondanks deze pogingen de toetreding tot de club laagdrempelig te houden werd de MMC in haar groei geremd door het plaatsingsbeleid bij de Marine en het grote verloop onder de marine-machinisten. Veel machinisten verlieten de Marine vanwege hun behandeling aan boord, gebrek aan toekomstperspectief of na een gunstig aanbod van een werf of een technisch bedrijf. Na een eerste toeloop van leden (124 in 1871) kwam de club pas in de jaren negentig boven de 250 leden uit terwijl het aantal machinisten in deze periode, zoals uit de jaarboekjes blijkt, aanzienlijk gegroeid was. De meeste machinisten waren boordplaatsers, die ofwel in de West of Nederlands-Indië dienden. Anders dan in Den Helder ontstond in Soerabaja een bloeiende onderafdeling van de MMC, die een eigen sociëteit met de veelbetekenende naam 'de Vereniging' had opgericht. De contacten met het hoofdbestuur werden via de 'Suezpakketboot' onderhouden.

In een tijd waarin de machinist nauwelijks voor vol werd aangezien en beschuldigd werd van onbeschaafd gedrag, waarin de machinist aan boord werd beschouwd als 'brenger van kolenstof, →

pijpluis, roet, vet en lawaai', is de zelfbeheersing die de club zich oplegde opmerkelijk. De notulen ademen een sfeer van terughoudendheid, van waken voor een goede naam (er werden zelfs leden geroyeerd die zich sociaal-maatschappelijk ongewenst gedroegen) en van zoeken naar meer binding van nieuwe leden aan de club. Met de vernieuwde statuten, ingaande 1885, werd de club 'verburgerlijkt': militaire rangen speelden geen rol meer bij de interactie van de leden. Het grote bindmiddel van de zo verspreid werkende machinisten werd vanaf 1873 het gedrukte jaarverslag, dat al snel als jaarboekje bekend werd. Het zou het 'paradepaard' van de club worden en was uitsluitend voor leden beschikbaar.

De jaarboekjes

Samen met de notulen geven de jaarboekjes een goed overzicht van alles wat de MMC beroerde. Naast aanvankelijk meest eigen technische bijdragen en besprekingen van problemen waar men aan boord van de schepen tegen aan liep, verschenen in de loop der jaren steeds meer wetenschappelijke bijdragen en verhandelingen over theoretische achtergronden en innovatieve uitvindingen uit binnen- en buitenland binnen het stoombedrijf. Het hoofdbestuur legde in het jaarboek verantwoording af, zowel financieel als bestuurlijk en wist aan het eind van de jaren tachtig na lang lobbyen toestemming te verkrijgen van het ministerie tot het publiceren van de rangorde-lijsten van het korps marine-machinisten. Natuurlijk was de clubledenlijst vanaf het eerste jaarboek een vaste rubriek. Dat laatste is een interessante bron voor huidige onderzoekers, omdat ook de leeftijd, rang, het jaar en de plaatsing van de machinist wordt vermeld.

Voorblad van het eerste jaarboekje MMC 1873 (NIMH)

Het clubgebouw

De club trachtte de aantrekkelijkheid van het lidmaatschap te vergroten door eind 1884 een onderkomen te verwerven aan de Hoofdgracht in Den Helder. Met een eigen gebouw kon een einde gemaakt worden aan onnodige onkosten zoals zaalhuur, het huren van biljarten maar ook aan onheuse bejegeningen welke de machinist in Den Helder in plaatselijke lokalen en zelfs op straat zich moest laten welgevalen. In het clubgebouw kwam in 1885 als ledentrekker een eigen Sociëteit met een kastelein en (opgelegd door de gemeente) een eigen drankvergunning. Achter het pand stonden twee woninkjes die de club verhuurde. Dat een huurster ter plekke het oudste beroep uitoefende was kennelijk aan de aandacht ontsnapt. Bij de inning van de huur bleek de boekhouder onaangenaam verrast.

Hoewel het clubgebouw de machinisten een vertrouwde omgeving bood, bleef het bezoek beneden de verwachtingen. Uit de kasboeken blijkt dat de club moest toelleggen op de Sociëteit wat bij de wekelijkse ledenvergadering tot toenemend verzet leidde. Aldus was de club in 1896 genoodzaakt de Sociëteit in eigen beheer te nemen. In 1898 werd het pand volledig gerenoveerd. De voorgevel kreeg een nieuwe jas; in de grote zaal werd een toneel ingebouwd; een pianola en nieuwe biljarten werden aange-

Marine Machinisten Club, Hoofdgracht te Den Helder (ansichtkaart 1900+)

schafte; de twee logeerkamers en badgelegenheid werden vernieuwd en zelfs voor een fietsenstalling werd ruimte geschapen. Hiermee voldeed het gebouw aan de eisen van de moderne tijd en was het tevens het 'visitekaartje' van de marine-machinisten aan de Helderse gemeenschap en waarschijnlijk ook aan de Marine.

De rol van de MMC in de strijd voor erkenning

Speelde de club een rol in de strijd van de marine-machinisten om erkenning en een volwaardige status bij de Marine? Wel degelijk. Allereerst benadrukte de club de saamhorigheid der machinisten. Daartoe werd door clubleden bij elke nieuwe overplaatsing reclame voor de club gemaakt onder jonge en aankomende machinisten. De spaarkas speelde bij deze reclame wellicht een rol, maar ook het besef dat de club meer was dan een gezelligheidsvereniging.

Daarnaast ging het de club om verheffing van de machinist en verhoging van zijn status. Vanaf het eerste begin is het duidelijk dat de club een eigen strategie hanteerde om de 'verheffing' van de machinisten binnen de Marine voor te bereiden. De machinist diende zich als heer te gedragen, dus niet met rekesten te zwaaien of onberedeneerde klachten te formuleren. De notulen getuigen van de strakke hand waarmee het bestuur meestentijds de vergadering leidde en vooral ongewenst gedrag naar buiten ten sterkste afkeurde. Daarnaast werd zelfstudie aangemoedigd. Uit de notulen blijkt dat er nogal wat machinisten tijdens de plaatsing in Den Helder van die gelegenheid gebruik maakten om lacunes in hun kennis aan te vullen door het volgen van avondlessen, maar ook gebruik maakten van de faciliteiten die de club hen in de loop der jaren bood. De club kende een leesclub; er kwamen een leestafel en een bibliotheek waaruit artikelen en boeken werden rondgestuurd langs de afdelingen. Het bestuur moedigde telkens weer de leden aan kennis te nemen van innovaties, zelf artikelen te schrijven en cursussen te volgen.

Ten slotte nam de club het voortouw bij acties ten gunste van de positie van de machinist aan boord. In de jaarboeken werden nauwgezet de maatregelen gevolgd die met name de positie van de machinisten aan boord betroffen. De voorgenomen reorganisatie van de Marine Stoomvaartdienst in de jaren negentig van de negentiende eeuw leidde tot van hogerhand ingrijpen in de opleiding van de machinisten door het instellen en uitbreiden van ver-

plichte examens. Vooral de oudere machinisten ervoeren dat als een bedreiging van hun positie. Maar ook de rangordekwestie en de opname van machinisten in de Marine Stoomvaartdienst waren onderwerp van heftige discussies. De gevolgen daarvan zijn in de notulen, maar ook in de jaarboekjes terug te vinden. De club organiseerde lezingen, verzorgd door onder meer docenten van het KIM; circulaire en exameneisen lagen ter inzage en werden rondgestuurd.

De club ijverde ook via zijn eigen lobby bij het parlement en bij het ministerie van Marine voor een betere positie van de machinist in het algemeen. De strijd om de erkenning van de machinist als gelijkwaardig aan de zeeofficier aan boord bepaalde het aanzien van het jaarboek in de eerste vijftien jaar van de twintigste eeuw. Voor het eerst publiceerde de redactie ingezonden brieven, krantencommentaren, artikelen over de positie van de machinisten en voorstellen tot reorganisatie van het korps machinisten; alles wat de lobby kon versterken werd uit de kast gehaald. Ook de onderbezetting van machinisten op de stoomschepen kwam in de jaarboeken uitgebreid aan de orde.

Resultaten

Desondanks betrachtte het bestuur ook nu weer een grote terughoudendheid in haar acties. Deze zelfbeheersing had al eerder tot goede resultaten geleid en werd nu weer met succes toegepast. In 1900 werd voor het eerst een officier-machinist, officier-machinist der eerste klasse en oud clublid A. Jongkees, benoemd in de functie van inspecteur van de Marine Stoomvaartdienst. Vanaf 1903

de club ijverde ook via zijn eigen lobby bij het parlement en bij het ministerie van Marine voor een betere positie van de machinist in het algemeen

mochten de officier-machinisten de 'combattantenkrul' op het uniform voeren. De reorganisatie van het korps in 1904, waarin een rangassimilatie voorgesteld door minister van Marine A.G. Ellis, werd door het parlement geaccepteerd. Deze rangassimilatie van de machinisten schiep in ieder geval enige duidelijkheid over hun positie binnen het algemene rangstelsel bij Defensie. In 1905 werd gesproken over het voornemen om een korps machinisten te vormen dat uitsluitend uit officieren zou bestaan. Maar daarmee waren zij er nog niet. Een neveneffect van de toenemende bekendheid van de MMC waren de uitnodigingen tot lidmaatschap van militair verwante verenigingen zoals 'Onze Vloot'. In 1905 werd eveneens de zo nodige reorganisatie van het stokerspersoneel in gang gezet. Desondanks werd de lobby voortgezet. De MMC en andere machinisten bleven 'respectvol' hun wensen voorleggen aan het ministerie en slaagden erin de rechtmatigheid van hun standpunten hard te maken. Aldus werden voor en tijdens de Eerste Wereldoorlog de door de machinisten voorgestane hervormingen ingevoerd. In 1914 werd de rang van hoofdmachinist opgeheven en de rang van officier-machinist der 3de klasse ingesteld en volgden er plannen om de opleiding van de aspirant-machinisten uit te breiden met een praktisch jaar varen en een jaar opleiding aan het KIM, waarna hun beëdiging tot officier zou volgen.

Het einde van de MMC

Deze in de Eerste Wereldoorlog voorbereide en ingevoerde verdere reorganisatie van het marine-machinistenkorps luide ook

de ondergang van de MMC in. In 1915 werd de eerste lichte aspirant-machinisten in het vijfde jaar van hun opleiding toegelaten tot het KIM. De gelijkshakeling in 1917 van de officier-machinist met de officieren van de andere dienstvakken betekende voor de club een leegloop van leden, die lid werden van de Vereniging voor Marine Officieren. Zij gingen voortaan naar de

Programma van het jubileumfeest van de MM-opleiding te Hellevoetsluis (NIMH)

Marine Club, een klein eindje verderop aan de Hoofdgracht gelegen. Aan boord werd de toelating van de officier-machinist tot de officiersverblijven betiteld als de 'longroom-invasie'.

De MMC had hier geen antwoord op. Erger zelfs, de leden werden geconfronteerd met contributieverhogingen, welke voor hen onacceptabel waren. Immers hun gages waren nu gelijkgetrokken met die van de officieren bij de zee-macht. Daar pasten de telkens terugkerende contributieverhogingen voor onderhoud van het clubgebouw niet meer in. De

leden lieten het daarom afweten. Na een grootse viering van vijftig jaar MMC in 1921 werd het clubgebouw in datzelfde jaar voor 15.000 gulden verkocht aan de vrijmetselaarsloge 'Willem Frederik Karek' te Den Helder. Het bestuur trok in bij de Marine Club, waar een kamer werd gehuurd. De bibliotheek werd ondergebracht bij het KIM en de Rijkswerf. In het jaarboek van 1922 staat het voorstel om de oude vereniging te ontbinden en een nieuwe, op andere leest geschoeid, op te richten. Dat werd uiteindelijk de Vereniging van Officieren van de Marine Stoomvaartdienst. ←

Dr. D.J.A. Roodhuyzen-van Breda Vriesman is sinds 1999 werkzaam als vrijwilliger aan het Nederlands Instituut voor Militaire Historie te 's-Gravenhage. Na haar afstuderen in Leiden in 1967 was zij van 1968 tot 1996 als docent geschiedenis werkzaam in het Middelbaar Onderwijs. Zij promoveerde in 1998 op het onderwerp 'Marineofficieren in de jaren 1779-1802' te Leiden bij prof. dr. J.R. Bruijn. Van haar hand verschenen de publicaties *In woelig vaarwater (1998)* en *De admiraliteit van Friesland' (2003)*.

Bronnen en literatuur

NIMH, inventaris van de *Marine Machinisten Club*, toegangsnummer 142.
 NIMH, *Jaarboekjes van de Marine Machinisten Club (1873-1924)*.
Geschiedenis van de Marine-Stoomvaartdienst 1824-1949. Samengesteld door J.B.P. Haanappel, kapitein-luitenant-ter-zee van de Technische Dienst, Gedenkboek van de Vereniging van officieren van de Marine Stoomvaartdienst 1949.
Gedenkboek Korps Officieren van de Technische Dienst der Koninklijke Marine 1 januari 1824 - 1 januari 1977. Samenstellers: M.J.C. Klaassen, schout-bij-nacht van administratie tit. b.d. en drs. Ph. M. Bosscher, luitenant ter zee van speciale diensten der 1ste klasse, januari 1977.
 Voorts verwijzingen, notities en publicaties betreffende de MMC of de kwestie der machinisten in *Mededelingen betreffende het Zeewezen en Jaarboeken van de Koninklijke Marine* uit de periode 1871-1925.

Twee leden van de familie Dalinghaus zijn in dit nummer aan het woord: H. (Hans) P. Dalinghaus en zijn kleinzoon Piet Hein. Belangstelling voor de Marine gaat in deze familie bijna een eeuw terug. Beide overgrootvaders van Piet Hein zowel van vaders kant als moeders kant waren ook marineofficier.

alle foto's collectie Dalinghaus

Hans schreef over hen (voor hem: zijn vader en schoonvader) het volgende:

'W.J. Dalinghaus (1890-1970) ging in 1906 naar de machinisten opleiding in Hellevoetsluis. In 1916 werden machinisten officier machinist en later werd dit officier technische dienst¹.

Dalinghaus heeft als HMK veel gevaren, o.a. op Hr.Ms. Hertog Hendrik in 1937 konvoierend in de Straat van Gibraltar tijdens de Spaanse Burgeroorlog. Daarna a/b Hr.Ms. Sumatra waarmee in juni 1940 Prinses Juliana met haar twee dochters naar Canada

zijn overgebracht. Eind 1940 kreeg hij een walplaatsing in Nederlands-Indië vanwaar hij na de Japanse inval via Tjilatjap wist te ontkomen naar Australië. Vandaar uit ging hij naar Engeland en diende de verdere oorlog op de marinestaf in Londen waar hij als oudste officier marine stoomvaartdienst werd bevorderd tot kolonel. Bij terugkeer in Nederland werd hij benoemd in de commissie, die de gedragingen van militairen in oorlogstijd in bezet gebied moest onderzoeken en werd hij militair raadsheer bij het gerechtshof in 's Hertogenbosch. In 1947 werd hij na 41 actieve marinejaren gepensioneerd.

T.P. van den Berg (1886-1971) was van de promotie 1902, werd adelborst 1e klas in 1906 en LTZ 1 in 1918. Hij was zeer actief bij het opzetten van de marineradiodienst. In 1919 verliet hij de KM en begon met het opzetten van Radio-Holland waar hij directeur van werd. Radio-Holland verzorgde het radio- en later telefoonverkeer voor zeevarenden. Van den Berg was daarnaast actief op vele maritieme terreinen, o.a. de reddingsmaatschappijen. Voor zijn verdiensten op maritiem gebied werd hem in 1953 de gouden De Ruytermedaille toegekend.¹

¹ Opmerking redactie: zie het historische artikel over de Marine Machinisten Club in dit nummer

Naam	: H. (Hans) P. Dalinghaus, geboren 28 september 1924 te Soerabaja
In dienst	: mei 1946
Uit dienst	: mei 1969
Laatste rang en functie	: LTZ1, Liasonofficier LEOK

Waarom heeft u destijds voor de Marine gekozen?

'Ik kom uit een marinegezin en heb van jongsafaan altijd een grote belangstelling gehad voor de Marine. Op mijn 14e was ik lid van 'Onze Vloot' en las met groot enthousiasme die bladen evenals de *Marinebladen* die mijn vader kreeg. Ik had eigenlijk geen andere belangstelling.'

Wat is u het meest van uw opleiding op het KIM bijgebleven?

'Mijn opleiding was de eerste na de oorlog, bekend als het "rampjaar", waarvan één jaar op het KIM en daarna een bootjesreis van een half jaar met Hr.Ms. Van Kinsbergen. Dat was toch wel een hoogtepunt in de opleiding, waarmee ik niets te kort wil doen aan de inzet van de docenten die ons in korte tijd veel stof moesten bijbrengen. We hadden ook veel exercitie van spectaculaire sergeanten van de mariniers. Ondanks de beperkte bewegingsvrijheid die we hadden heb ik toch goede herinneringen aan die tijd.

Inhakend op de problematiek van de adelborstenbaadjes

van 2010: bij ons aantreden op het KIM was het enige beschikbare uniform het khaki *battledress* van de Landmacht en een zwarte pet zonder embleem! Maar het was toen ook 1946! Na enige tijd kregen we de zwartblauwe marine *battledress* en de atjehjas in plaats van het baadje met rode kraag.

Welke plaatsingen zijn u het meest bijgebleven en waarom?

Na mijn 1e varende plaatsing op Hr.Ms. Jacob van Heemskerk in 1948 voer ik begin 1949 met Hr.Ms. Evertsen om de Kaap naar Indië. In die tijd was een varende plaatsing van enkele jaren heel gewoon. Na een walplaatsing in Batavia van een half jaar ging ik in 1950 aan boord van Hr.Ms. Boeroe om te patrouilleren bij Nieuw Guinea en pas in 1951 voer ik met Hr.Ms. Ternate terug naar Nederland. Dat was een lange reis omdat een van de ketels was uitgevallen en met 6 knopen tegen de ZW moesson schiet je niet erg op. We deden 77 dagen over de reis van Sorong naar Den Helder. Met zulke reizen doe je natuurlijk een schat aan ervaringen op. Na de opleiding onderzeeboot-verkenningsofficier ging ik in 1953 naar de OB opleiding. Een interessante periode voor mij was 1954-1957 als marinetoezicht bij de werf De Schelde in Vlissingen, waar in die tijd vier onderzeeboot-jagers werden gebouwd. Ik heb alle proefvaarten van die jagers meegemaakt en heb vanaf 1958 een jaar gevaren op de laatste jager Hr.Ms. Utrecht. Vooral op mijn tijd aan boord van vliegkampschip Hr.Ms. Karel Doorman in 1962, eerst als operatie officier, daarna twee jaar als stafofficier OB van smaldeel 5 kijk ik met plezier terug. Na een periode als stafofficier OB van de commandant zeemacht in Den Helder werd ik geplaatst bij het Laboratorium Electronische Ontwikkeling voor de Krijgsmacht (LEOK) als liaison officier. Dit was mijn laatste functie bij de KM. Toen mijn bevordering tot KLTZ in 1968 niet door ging,

heb ik in 1969 gebruik gemaakt van de gelegenheid te gaan werken bij de marineacquisitie van Hollandse Signaal Apparaten (HSA) en heb toen de KM met vele goede herinneringen verlaten.'

U was veel van huis weg. Hoe heeft u en uw gezin dat ervaren?

'Als marineman heb je je werk en je maten om je heen en heb je er minder "last" van. Voor de vrouwen was het moeilijker, die draaiden alleen op voor de verzorging van de kinderen. Gelukkig was het in die tijd zo dat marinegezinnen allemaal in Den Helder woonden waardoor de

bij ons aantreden op het KIM was het enige beschikbare uniform de khaki *battledress* van de Landmacht en een zwart pet zonder embleem

vrouwen veel contacten op konden bouwen en steun aan elkaar konden hebben. De geboorte van mijn eerste zoon heb ik niet mee gemaakt (ik zat op zee en zag hem pas toen hij twee weken oud was), van de andere drie wel. Mijn vrouw vond het uiteraard niet leuk als ik weer moest varen maar als rechtgeaarde marinevrouw heeft ze de zaken thuis altijd perfect geregeld.'

Wat vindt u van de huidige Marine?

'De bezuinigingen hebben de KM ernstig aangetast, maar naar mijn mening zal de hoge kwaliteit nog steeds garant staan voor een efficiënte Marine. Hopelijk wordt men voor verdere ingrepen bespaard, want die kunnen wel eens funest zijn voor de sfeer en de maritieme industrie waarmee altijd nauw is samengewerkt. Verder lijkt me de integratie KIM-KMA geen goede zaak voor de Marine.'

Welke rol had/heeft de Marine in uw familie?

'Over de Marine werd bij mijn ouders niet veel gepraat, wel over bijzondere situaties zoals in 1933 in Soerabaja de muiterij op de Hr.Ms. De Zeven Provinciën. Mijn vader heb ik door de oorlog van mijn 14e tot mijn 19e niet gezien. Toch vond hij het prima dat ik naar de Marine ging. Mijn zonen hebben andere keuzes gemaakt. Mijn kleinzoon Piet Hein heeft het nooit over de Marine gehad tot mijn 75ste verjaardag, die werd gevierd in Den Helder met o.a. een entente in de Marineclub. Een uitvarend fregat en de schepen, die er toen lagen, hebben kennelijk zijn belangstelling gewekt. Daar is het eigenlijk mee begonnen. Ik ben er natuurlijk trots op dat er weer een Dalinghaus naar de Marine is gegaan. Hij heeft ermee een traditie opgepakt! →

In 1962 weer in de tropen

Naam : Piet Hein Dalinghaus, geboren 6 oktober 1983 te Voorburg
In dienst : 13 augustus 2003
Huidige rang en functie : LTZ2, mijnenjacht officier a/b van Hr.Ms. Middelburg

Vanwaar uw keuze om naar de KM te gaan? Heeft uw grootvader hier invloed op gehad?

In de 5e klas van mijn middelbare school wist ik nog niet goed welke kant ik op wilde. Toen mijn grootvader zijn 75ste verjaardag in de Marineclub vierde heeft het uitzicht over de Nieuwe Haven met alle schepen, die toen binnenlagen, mijn interesse gewekt. Vanaf dat moment ben ik me er in gaan verdiepen. Mijn grootvader heeft me niet direct beïnvloed heeft maar verhalen en foto's uit zijn tijd bij de Marine en kleine dingen als bijvoorbeeld bepaald woordgebruik dat je alleen bij de KM hoort hebben denk ik wel onbewust meegespeeld. Ik merk dat hij er wel heel trots op is dat zijn kleinzoon nu ook bij de Marine zit.'

Wat is u het meest bijgebleven van uw opleiding op het KIM?

'Vanaf het begin werd er veel gehamerd op de zogenaamde 'maatjesgeest', het feit dat je collectief meer kan bereiken dan alleen en dat je elkaar onvoorwaardelijk met alles helpt. Zeker als je bedenkt dat dit in de burgermaatschappij steeds minder voorkomt, kan ik dit heel erg waarderen.

Toen ik als onderdeel van mijn opleiding ook nog aan de VU bedrijfskunde ging studeren, merkte ik duidelijk verschillen tussen de KM- en de burger-studenten. We hadden duidelijk een heel ander soort instelling. Ik heb het

idee dat we in onze KIM periode sneller mentaal volwassen zijn geworden dan zij en dat we bovendien doelgerichter werkten. Ik ben van mening dat dit komt omdat we op het KIM vanaf het begin als meer dan alleen maar studenten werden behandeld, maar vooral als collega's die meteen iets toevoegen aan de KM.'

Welke plaatsingen heeft u tot nu toe gehad?

'Sinds begin vorig jaar zit ik aan boord van Hr.Ms. Middelburg en heb net mijn mijnenjacht officier (MJO) opleiding afgerond in Oostende. Hierdoor ben ik nu MJO-B aan boord.'

Bent u veel van huis weggeweest ?

'In het voorjaar hebben we een STANAV reis gemaakt in de Oostzee. We begonnen in januari en kwamen uiteindelijk in mei weer terug. Het was mijn eerste lange reis, maar we hebben tussendoor ook nog even in Den Helder

'ik merk dat mijn grootvader er wel heel trots op is dat zijn kleinzoon nu ook bij de Marine zit'

gelegen in verband met reparaties en bevoorrading. Hierdoor kreeg iedereen de mogelijkheid om nog snel het thuisfront een bezoekje te brengen.'

Hoe ervaart u de werkdruk en vaar/walverhouding?

'De werkdruk is hoog en kan zeker varend vermoeiend zijn, maar je krijgt er een hoop ervaring en plezier voor terug. Zoals ik het aan boord van de Middelburg beleef vind ik het prettig om door de weeks te varen en in het weekend gewoon thuis te kunnen zijn. Maar een lange reis is zeker ook mooi door de verschillende vreemde havens die bezocht worden.'

Wat vindt u van de huidige Marine?

'De Marine is zichzelf steeds meer als een gewoon bedrijf gaan zien. Dat brengt bepaalde voor- en nadelen met zich mee. De meesten werken met grote toewijding voor dit bedrijf, maar ik vrees dat de trend van bezuinigingen op Defensie voor sommigen een reden kan zijn elders werk te zoeken.

Er wordt naar mijn mening soms niet goed nagedacht over zaken waarop wordt bezuinigd. Een mooi voorbeeld is de "spendingstop". Er werd tijdelijk geen geld uitgegeven om de begroting maar sluitend te krijgen, maar als er geen geld is om schepen van brandstof te voorzien heb je denk ik je punt wel voorbijgestreefd.

Toch blijft de instelling van marinepersoneel positief: je maakt er maar een grap over maar gaat dan gewoon door en maakt er toch het beste van. Dat is goed om te zien.'

Piet Hein a/b van Hr.Ms. Middelburg in Den Helder

Als een nacht met duizend sterren, Oorlogsjournalistiek in Uruzgan

Auteur: Joeri Boom
 Uitgever: Podium/BKB, Amsterdam 2010
 ISBN: 978 90 5759 371 0
 Prijs: € 21,50
 Omvang: 339 blz geïllustreerd

Joeri Boom heeft een helder, rauw en soms vertwijfelend boek geschreven over de Nederlandse missie in Uruzgan. Zoals het de Groene Amsterdammer-journalist betaamd is het vlot en kritisch geschreven. Een vorm van onderzoeksjournalistiek wordt bedreven waarbij het werk een weerslag is van zijn persoonlijke ervaringen. De afgestudeerde historicus Boom heeft een reputatie van eerst zelf waarnemen, daarna aan de kaak stellen. Dit heeft al vele mooie reportages opgeleverd, het boek past in het verlengde hiervan. Journalistiekonderzoek doen in het voorlichtingscorset van Defensie in Uruzgan is een uitdaging, zo blijkt uit het relaas van Boom. Journalist en voorlichter lijken elkaars grootste vijanden. Toch raakt de auteur in de ban van het soldatenleven, neemt deel aan gevaarlijke patrouilles, worstelt met (zelf)censuur en de eenzijdigheid van *embedded*-verslaggeving. Boom rapporteert ook de perceptie van de lokale bevolking en in het gebied actieve organisaties door tevens *unembedded* naar Uruzgan af te reizen. In een aanstekelijke stijl laat hij de dilemma's van de militairen, de noden van de Afghanen en de beperkingen zien die hij als journalist ervaart. Wat wil Defensie dat naar buiten komt en wat niet? Waar begint de censuur en

waar de zelfcensuur? Boom toont het 'politieke effect' van de operaties. Zo halen de zware patrouilles op de West Bank vrijwel nooit het nieuws maar wel suikerzoete projecten zoals, 'Het plaatsen van speeltoestellen voor kinderen in een tastbaar voorbeeld van de Nederlandse ISAF-bijdrage. Daarnaast toont het een stukje van de wederopbouw in Afghanistan.' Behalve dat de Nederlandse burger, in de ogen van Boom, selectief wordt voorgelicht, zo ook de Tweede Kamer. Onthutst verneemt hij in de Kamerbrief van 23 maart 2007 dat de TFU 'relatief ongehinderd zijn opbouwwerkzaamheden uitvoert en er voortgang wordt geboekt', terwijl hij tijdens zijn bezoek juist zware gevechten meemaakte en moest constateren dat er juist geen vooruitgang wordt geboekt. Dit spel tussen de militaire realiteit op de grond en de politieke realiteit op het Plein en in de Kamer is een mooie kant van het boek. Al is het de perceptie van Boom, duidelijk is dat dit een zaak is die in de komende jaren verder uitgediept moet worden. Het beklag over de beperkingen van het *embedded* zijn, is nauwelijks iets nieuws onder de zon. Dat *embeddedness* een lastige constructie voor onderzoeksjournalisten is, behoeft weinig extra betoeg. Je weet onder welke

voorwaarden je als journalist meegaat. De auteur is realistisch genoeg om te constateren met propaganda te maken te hebben en relateert als gevolg. Boom besluit derhalve naast zijn vijf *embedded* reizen, zes keer zelf, *unembedded* te gaan. Dit geheel maakt het boek leeswaardig; het geeft een aanzet tot wat Joeri Boom in het slot van zijn boek zegt, 'De journalistiek behoort te onthullen wat machthebbers verborgen willen houden. In die zin is zij de noodzakelijke waakhond van de democratie...'

De aanpak van Boom is geslaagd. Het is aan kritische journalisten en in het democratische belang om juist de missie tegen het licht te houden, zeker als er geen vitale belangen op het spel staan. Het is essentieel steeds weer de 'waarom-vraag' te stellen en de missie vanuit vele optieken te beschouwen. Het boek toont dat achter de simpele reportages in de media een wereld schuilt gaat die onzichtbaar blijft voor kijker en lezer. Daarom is *Als een nacht met duizend sterren* een *eyeopener* en aanrader voor iedereen die verder kijkt dan de krijgskundige uitvoering van militaire missie.

Drs. A.J.E. Wagemaker MA
 LNTKOLMARNIS

ADVERTENTIE

CLUB ASSAUT RED DELIGHT

RESERVEREN:

0223-614225 / 657688

Live

JOLLY JUMPER
 PLUS

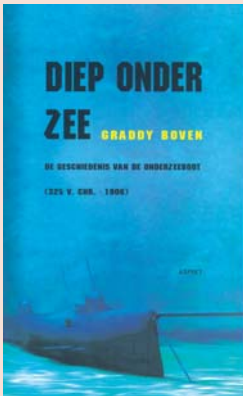
Assaut buffet
 €25,- p.p. incl;

19:00uur aperitief,
 Tapasbuffet (maagvullend)
 drankjes (bier/fris/wijn)
 dessert
 kopje koffie

11.12.10

Assaut
 €12,50 p.p. incl;

21:00uur entree met cocktail
 LIVE MUZIEK
 "Jolly Jumper plus"
 2 consumpties
 1:00uur einde

Diep onder zee. De geschiedenis van de onderzeeboot (325 v.Chr. -1906)

Auteur: Graddy Boven
 Uitgever: Aspect, Soesterberg 2010
 ISBN: 978 90 5911 887 4
 Prijs: € 18,95
 Omvang: 162 blz geïllustreerd

Al van ver voor de jaartelling tot op de dag van heden heeft de mens, in zijn eeuwige drang tot ontdekken, behoefte gehad om gecontroleerd onderwater te gaan en gecontroleerd weer boven water te komen. In het boek *Diep onder zee* wordt de geschiedenis van het maken en gebruiken van hulpmiddelen om de wereld onder de waterspiegel te exploreren op een meesterlijke wijze verwoord. Het boek is een waardevolle aanvulling op incomplete en niet eerder gepubliceerde ontstaansgeschiedenis van onderzeeboten.

De ontwikkeling van een onderwatervaartuig wordt belicht vanaf het moment dat Alexander de Grote zich rond 325 v. Chr. in een primitieve glazen duikerklok, in de havenmond van Pattala, laat afdalen tot op de zeebodem om walvissen onder water te zien zwemmen.

Het experimenteren gaat verder en bekende namen die een bijdrage hebben geleverd aan de geboorte van de onderzeeboot, worden door de auteur onder de loep genomen. Leonardo da Vinci, Archimedes, Jan Adriaansz. Leeghwater en Cornelis Drebbel.

Adel en kerk werden nauw betrokken bij de ontwikkeling van de onderzeeboot en zijn zelf vaak de opdrachtgevers en geldschieter voor onderzoek en experiment. De bisschop van Chester zet in 1668 een zienswijze uiteen die heden nog actueel is: *'Het is mogelijk dat een mens kusten kan benaderen zonder gezien of ontdekt te worden. Hetgeen veel voordeel op zal leveren tegen vijandelijke marines. Deze kunnen op deze manier verrast en tot zwijgen gebracht worden. Ook is het mogelijk dat op deze manier in de bevoorrading van legereenheden voorzien kan worden. Onderzeeboten zijn veilig. Geen last van zeerovers, kapers en drijfijfs.'*

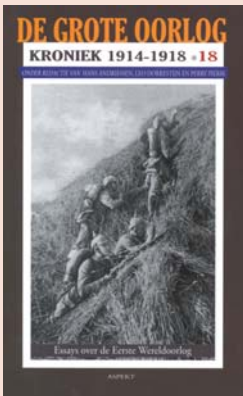
De grote ziener en schrijver Jules Verne laat in zijn boek *Twintigduizend mijlen onder zee* ook nog eens zien dat uitvindingen, waarvan eenieder denkt dat ze utopie zijn, niet ver van de werkelijkheid blijken te liggen en technisch en praktisch uitvoerbaar zijn. Waar de auteur het eindpunt van dit boek in 1906 legt, wordt het startpunt gelegd voor het bouwen van onderzeeboten op grotere schaal door de industrie. Technische- wetenschappelijke bena-

deringen worden steeds meer toegepast en persoonlijk initiatief verdwijnt naar de achtergrond.

Van onderzeeboten houden, het lijkt bijna onmogelijk maar het bestaat, de liefde voor het fenomeen is groot, ook al betreft het de liefde voor een potentiële sluipmoordenaar. De liefde zit in de techniek, het indrukwekkend zijn en het behoren tot een groep van uitverkoorden die de geheimen van een onderzeeboot kennen.

Het boek *Diep onder zee* is een ware verrijking van de maritieme bibliotheek en de privé collectie van eenieder die van onderzeeboten houdt of er op welke wijze dan ook iets mee heeft.

Henk Arends, officier van de technische dienst b.d.

De Grote Oorlog, Kroniek 1914-1918. Essays over de Eerste Wereldoorlog deel 18

Redactie: Hans Andriessen, Leo Dorresteyn, Perry Pierik
 Uitgever: Aspect Soesteberg 2009
 ISBN: 978 90 5591 165 11
 Prijs: € 24,95

Deze serie wordt uitgegeven door de "Stichting studiecentrum Eerste Wereldoorlog" in samenwerking met uitgeverij Aspect te Soesterberg en voorziet in een grote behoefte aan Eerste Wereldoorlog lectuur. De formule bestaat uit het bijeenbrengen van interessante artikelen van Nederlandse auteurs/historici over verschillende aspecten van de ruim vier jaar durende strijd. In deel 18 van deze serie een zevental zeer uiteenlopende artikelen. In hoofdstuk 1 'Tien talen, Eén leger', wordt een beschouwing gegeven over de invloed van de verschillende nationaliteiten binnen het Oostenrijks-Hongaarse leger op de effectiviteit en cohesie van dit leger. Door zeer duidelijk taalgebruik en uitgebreide achtergrondinformatie in de vorm van tabellen wordt de lezer meegevoerd naar de conclusie. In hoofdstuk 2 'Zeeland en Fall K', wordt het belang van Zeeland beschreven voor de Duitse en Britse legerleiding. Via een volgtijdelijke beschrijving van de ideeën, plannen en activiteiten van de twee partijen en de Nederlandse regering, wordt inzicht gegeven in de belangrijke positie die Zeeland had in de strijd in dat deel

van het Westelijk Front. Prof. W. Klinkert weet door de gekozen opbouw en het duidelijk taalgebruik, de lezer een helder beeld te schetsen van een nagenoeg onbekend stukje Nederlandse geschiedenis. Hoofdstuk 3 'Falende idealen' verwoordt kort maar krachtig het ontstaan en de teloorgang van de Volkerenbond. Hierbij wordt met name aandachtig ingegaan op inzet van de Amerikaanse President Wilson om de Volkerenbond, zijn idee, een succes te maken. Een vlot lezende studie waarbij met name de gedetailleerde beschrijving van de situatie in de Verenigde Staten zelf, die leidde tot het niet toetreden, de aandacht verdient. In hoofdstuk 4 'De mythe van het Duitse leger' wordt de opkomst beschreven van het Pruisische leger vanaf de Dertigjarige Oorlog in de 17e eeuw. In hoofdstuk 5 'Een aanval die operatie heet' wordt een blik geworpen op de stormachtige ontwikkeling van het gebruik van verschillende vormen van narcose bij operaties aan het West-front. De duidelijke uitleg van met name de gevolgen van de verschillende vormen van narcose op het menselijk lichaam onder die omstandighe-

den maakt dit essay ook voor de niet medisch onderlegde lezer zeer begrijpelijk en interessant. Hoofdstuk 6 'Het Duitse marinekorps 1914-1918' geeft een beschrijving van het U-Bootflottille Flandern en de Torpedobootstreitkracht Flandern. Tot in detail worden de vele acties beschreven van individuele of eenheden Duitse onderzeeboten of torpedoboten vanuit Vlaanderen tegen de Britse tegenstander. De uitermate gedetailleerde beschrijving van de vele acties maakt het artikel niet makkelijk te lezen. In het laatste hoofdstuk 'Keizer Wilhelm II en de bouw van de Duitse oorlogsvloot' wordt op duidelijke wijze inzicht gegeven in de achtergronden voor de opbouw van de Duitse oorlogsvloot in de jaren voorafgaande aan de Eerste Wereldoorlog. Via een drietal vragen leidt de schrijver de lezer tot het zeer opmerkelijke antwoord op de vraag of deze opbouw de katalysator was van de daarop volgende wapenwedloop tussen Duitsland en Groot-Brittannië.

R.E.W. Pieters.
 Kaplt.

Afscheidsreceptie 18 november 2010

In verband met het leeftijdsontslag van een aantal collega's organiseert de FLO-commissie Verbindingsdienst KM wederom haar halfjaarlijkse afscheidsreceptie welke zal plaatsvinden **18 november 2010 in gebouw "de Witte Raaf" te Den Helder om 15.00 uur. De kosten verbonden aan het bijwonen van deze receptie, die tevens het karakter draagt van een beperkte reünie, bedragen € 10,00.**

Verdere inlichtingen bij:
 AOODVB A. Kreukniet tel: 0223-658178/MDTN *06-209-58178 of
 privé 0223-641831 of op de site van de FLO-Commissie :
www.bravozulu.nl

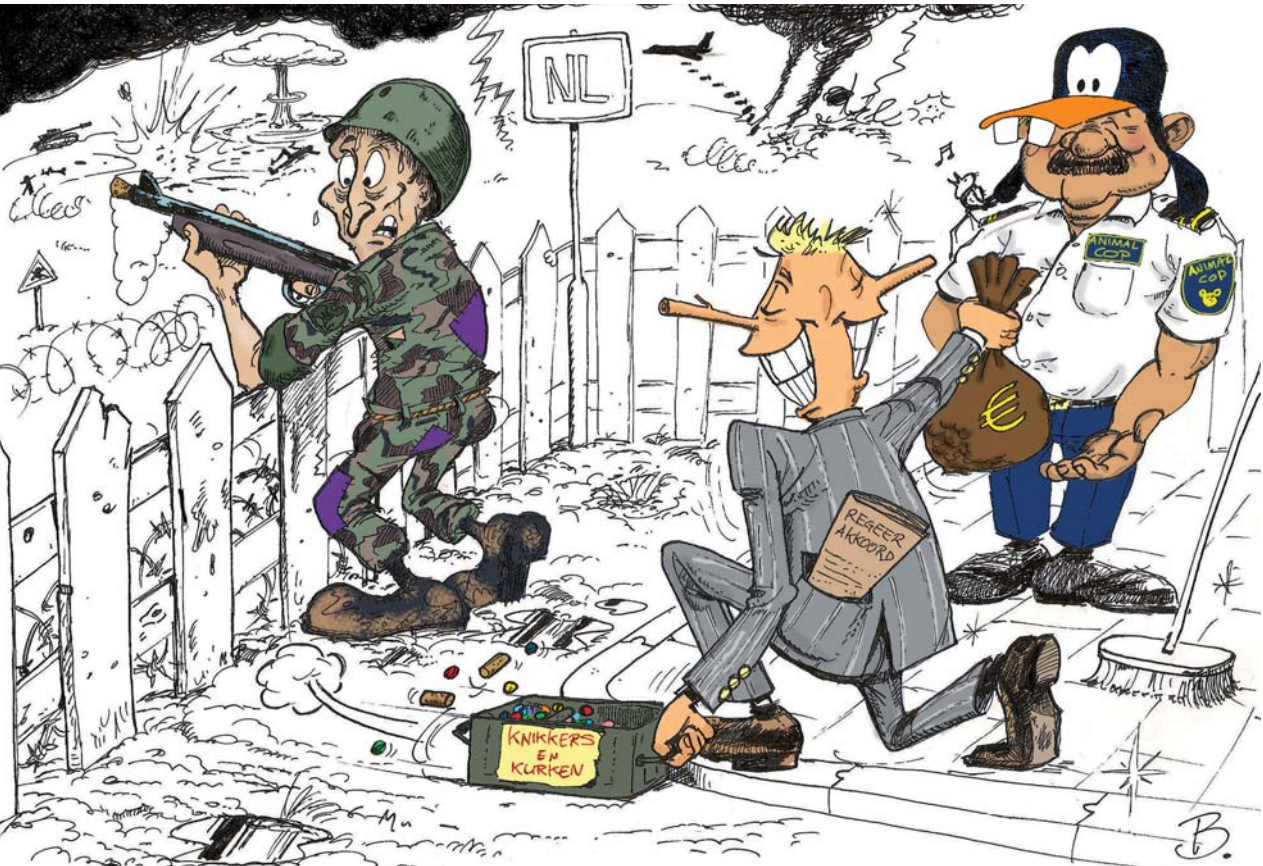
Reünie 6 april 2011

Reünie ex-schrijvers/logistieke dienst administratie der KM
 Op woensdag 6 april 2011 zal de 2-jaarlijkse reünie plaatsvinden voor ex-schrijvers/logistieke dienst administratie en ex-marva schrijvers. Personeel in actieve dienst is van harte welkom, terwijl echtgenotes, partners en introducés eveneens welkom zijn.
 Locatie: Evenementen Centrum marinekazerne Amsterdam
 Kosten : € 17,50 p/p te voldoen op gironummer 57 43 269 t.n.v. Vereniging van ex-schrijvers/LDA personeel KM te Den Helder,

o.v.v. naam, adres en woonplaats en tevens uw kenteken vermelden indien u per auto komt.
 Sluitingsdatum: 30 maart 2011
 Aanmelden kan via de website www.schrijvers-lda.nl, dan wel schriftelijk bij: W. Kram, Commandeursplein 15, 1785 NE Den Helder, e-mail w.kram@quicknet.nl.

CARTOON

Winnubst en de KVMO: een traditie

Eens per jaar is muziekvereniging Winnubst uit Den Helder te gast bij het KIM voor een concert, georganiseerd door de KVMO. Vier jaar geleden begon dit met het verzoek van Winnubst die graag een keer in 'Het Zaalteje' van het Koninklijk Instituut voor de Marine wilde spelen vanwege de prachtige akoestiek.

Op maandag 11 oktober jl. werd die traditie in het Zaalteje weer invulling gegeven, onder dusdanig grote belangstelling dat er op het laatste moment nog stoelen moesten worden aangesleept.

In zijn welkomstwoord gaf de voorzitter KVMO, KLTZ(A) Rob Hunnego aan dat dit concert een prima gelegenheid is om niet alleen de relatie met Winnubst, maar juist ook met de lokale Helderse bevolking, te bestendigen. Hij bedankte de VOKIM voor de uitstekende logistieke ondersteuning die dit evenement elk jaar van de KIM-bemanning mag ontvangen.

Goed gespeelde muziek Winnubst

Winnubst, onder leiding van dirigent Bert Willemsen, verzorgde het programma voor de pauze. Dit programma kenmerkte zich door goed gespeelde maar beslist geen eenvoudig gekozen muziekstukken. Hoofd CCO, Kolonel Harrie Welmer, vertelde bij ieder nummer het bijbehorende verhaal en de herkomst van de muziek en orkestlid Eric van der Veeke zong een mooi duet met gastzangeres Fardoe Swaanswijk. Fardoe bracht als solozangeres enkele prachtige, expressief gezongen stukken ten gehore, zoals 'The girl in 14G', van Kristin Chenoweth.

Shell Harmonie

Na de pauze was het podium voor de Shell Harmonie onder leiding van dirigent Jan Schut. De Shell Harmonie liet horen dat zij nog altijd op het hoogste niveau weet mee te spelen.

Verrassing

Het concert werd halverwege onderbroken door de voorzitter van Winnubst, Jaap Sneep, die het oudste nog spelende lid, Nico Raadgers, vroeg naar voren te komen. Meneer Nico, zoals de jeugd van Winnubst hem aanspreekt, werd benoemd tot erelid van Winnubst. Terwijl Sneep hem de oorkonde overhandigde werd door het orkest staande 'Lang zal hij leven' gespeeld.

Geslaagde avond, voor herhaling vatbaar

Tot slot sprak de VOKIM, Commandeur (E) Jelle Snoeks, het bomvolle zaaltje van het KIM toe. Hij sprak zijn waardering uit voor de optredens van Winnubst en de Shell Harmonie en nodigde alle aanwezigen uit om ook volgend jaar weer het door Winnubst verzorgde KIM KVMO-concert bij te wonen. ←

Het hoofdbestuur van de KVMO heeft de droeve plicht u in kennis te stellen van het overlijden van:

KTZT b.d. P. van Staalduinen († 13 februari 2010)
 LNTKOLMARN b.d. W.J. Doorman († 11 september 2010)
 LTZSD 1 b.d. G. Looman († 14 september 2010)
 LNTKOLMARN b.d. D. Groot († 22 september 2010)

KOL KLu b.d. P. van der Wijst († 29 september 2010)
 LTZVK 2 OC b.d. A. Kossen († 2 oktober 2010)
 LTZ 1 b.d. G.A.B. Lamsvelt († 11 oktober 2010)
 LTZA 2 OC KMR D.C.P. Teske

Wij betuigen de nabestaanden onze deelneming en wensen hen veel sterkte toe.

Regio-activiteiten 2010**Regio Noord**

7 december 17.30 uur Post-actieven borrel
 Locatie Marineclub

Regio Midden

14 december 17.30 uur Samenkomst met borrel
 Locatie Frederikkazerne in de Coffeecorner
 gebouw 35.

Regio Zuid

18 november 17.00 uur inleiding door Ikol(aat)b.d. Henk
 Molenkamp
 Onderwerp Logistiek bij operaties in het buiten-
 land
 Locatie De Merelhoeve

10 december 18.00 uur Kerstdiner/dansant
 Locatie De Merelhoeve

Voor deelname aan deze activiteiten kunt u zich tot 5 dagen voor aanvang opgeven bij Piet van der Laan tel. 0118-602677 e-mail: f2hvpvanderla@hetnet.nl

Fiscaal voordeel KVMO-contributie voor actief-dienende leden

Indien u via uw salaris maandelijks de contributie betaalt loopt dit via het bruto-netto traject, waardoor u een fiscaal voordeel van ca. 50% heeft.

Actief-dienende leden die jaarlijks aan de KVMO hun contributie betalen kunnen ook gebruik maken van een gunstige fiscale regeling. De KVMO dient dan voor 30 november het bedrag door te

geven dat u dit jaar aan contributie heeft betaald. Dit wordt vervolgens fiscaal verwerkt bij uw salaris van december.

Indien u van deze regeling gebruik wenst te maken, verzoeken wij u om dit voor 26 november as. per e-mail (info@kvmo.nl) aan ons door te geven. Wij hebben dan uw naam- en adresgegevens nodig alsmede uw peoplesofnummer.

Mocht u nog vragen hierover hebben, kunt u ons ook telefonisch contact met ons opnemen (070-3839504).

De deadline voor het aanleveren van kopij voor de rubriek KVMO-zaken voor het december nummer is 22 november 2010.

De Koninklijke Vereniging van Marineofficieren**Ere-leden:**

KTZT b.d. ir. S.J.J. Hoffmann
 KTZA b.d. drs. G. Brand
 LTZSD 1 b.d. K.G. Spaans
 KOLMARN b.d. A.H.P. Knoppen
 KTZ b.d. L.J.M. Smit
 KTZA b.d. drs. T.G.D. Steenbeek

Hoofdbestuur:

Voorzitter:
 KLTZA R.C. Hunnago
 Vice-voorzitter:
 LNTKOLMARN b.d. H.J. Bosch bc
 Secretaris:
 LTZA 2 OC drs. T.R. Timmerman
 Penningmeester:
 KTZA drs. M. Koopman

Namens Regio Noord

LTZE 1 ing. F.J.J. Schoonhoff

Namens Regio Midden

KLTZ K.F.J. Henkelman

Namens Regio Zuid

Maj (KL) b.d. P. van der Laan
 Namens Werkgroep Postactieven
 KTZA b.d. P.J.G. van Sprang
 Namens Werkgroep Elders Actieven
 KAPTMARN KMR H. Steensma
 Namens Werkgroep Jongeren
 LTZE 2 OC K.A. Scholte

Regiobesturen:**Noord:**

LTZE 1 ing. F.J.J. Schoonhoff
 LTZE 1 mw. J.S.I. Bisdonk
 LTZVK 2 OC b.d.
 H.T. van Wilgenburg

LTZSD1 b.d. mw. A.L.P. Vrijburg
 LTZE 2 OC dr. ir. W.L. van Norden

Midden:

KLTZ K.F.J. Henkelman
 KTZA b.d. P.J.G. van Sprang
 KLTZE ir. W.W. Schalkoort
 LTZA 2 OC N.H. van de Pol
 LTZE 1 ir. H.J. Jutte

Zuid:

KLTZSD b.d. H. Willems
 Maj KL b.d. P. van der Laan
 LTZA 1 mw. A.S.A. de Vries
 KLTZA b.d. P.A. Brons
 (postactieven)

Caribisch Gebied:

LTZ 1 drs. F.J. Jansen
 LNTKOLMARN b.d. H.J. Bosch bc

Adres secretariaat:

Wassenaarseweg 2
 2596 CH Den Haag
 T : 070-3839504
 F : 070-3835911
 E : info@kvmo.nl
 W : www.kvmo.nl

De KVMO heeft een samenwerkingsverband met Onderlinge Bijstand (www.onderlingebijstand.nl). Voor nadere informatie of het verkrijgen van aanvraagformulieren kunt u contact opnemen met het secretariaat KVMO.

